

Ware

Pêseroka Zon u Kulturê Ma
Zeitschrift für Zaza - Sprache und Kultur

Teyestey/Inhalt/İçindekiler

* Qesê Veri	1
* Çikarken	2
* Zazaca'nın yazılışına ilişkin düşünceler ve bir öneri.	hesen usen b. 4
* Daktıla 've nikliu	A. Saverdi 6
* Qederê çêna Pasay	X. Çelker 7
* Sanika Pepugi	H. Tornêcengi 11
* Axıwa zerê kurnike ya ki Reqi	X. Çelker 12
* Gıme gıme 've tuturiye ra	A. Saverdi 13
* Pire dut lüye werd	hesen usen b. 15
* Sayirunê maê cêncura kılami;	17
Azad Diler	X. Seřkan
N. Alanbay	Heyder
Zerweş Serhad	M. Çermug
Uaxan	Areyiz
* Korku / Ters,	Hasan Hüseyn 19
Türke'den Zazaca'ya çeviren / Tırki'ra çarnayoxê zazaki;	X. Çelker
* Prangêy	K. Burhay 21
Tırki'ra çarnayoxê zazaki	H. Tornêcengi
* Miki u mini merey be Şama, Alo Alo	22
Helquşte	hesen usen b.
* Tayê kayê domanu	H. Tornêcengi 23
* Welat'ra xeveri	Perê Sodir 24
* Veng u vaz / Basın derlemesi	25
* Qesê anatomiye isani	27
* Aus unserem Leben in der Migration	28
* Vorwort	29
* Kes Çino / Niemand da	Kemal Astore 30
* Das internationale Frankfurt hat die Wahl / Frankfurt'o internasyonal de Seçim esto / Exilgruppe Dersim (Zaza's)	32
* Dersa Zonê Ma / Zazaki für Anfänger Rozpênc	36
* Alfabê Zazaki / Alphabet	40

Q E S Ê V E R Î

ZONÊ MA - ZIWANÊ MA: NON U SOLA MA.

Ma eve xêr, sima destde pêseroka zon u kulturê ma WARE'ya amoro viren.

WARE, zonê made vejino, zon u kulturê ma sere, meselunê hometa (miletê) ma sere neşr beno. Zonê ma; Zazaki'ra zovina eve Tirkki, eve Almanki ki taê pelgi tey estê. Gegane ki ververde zovina zonude, eke zonê ma sero, milletê ma sero nustişi (teksti) vejîyê, yine dame are, virende yi zonude, dîmera ki, seveta wendoxunê ma çarneme ra zonê ma, heni vezeme yaki çarneme ra zonê Tirkku.

WARE, zonê made peseroka virene niya. WARE'ya raver zonê made welatunê teverude xeyle peseroki vejîyay. Sima nine bêguman naskenê: *Ayre. Piya. Waxt. Raya Zazaistani, Raştiye. Berhem, Desmala Sure u yîyê bini...* Ma na pêroyînera ki haskeme. Pêroyîne vireniya zon u kulturê ma kerde ra, zon u kulturê ma xeyle raver berd. Zerrê ma kerd hira, çimê ma kerdî roşti. Hometa ma amê ra ho. Ma ki wazeme eve yînera pêropiya zon u kulturê ho tenena avê beme. Wertê na kar u gureyde tomê ma ki bivo. Çike zonê ma zof şîreno. Zonê bav u kalîno. Ma nêwazeme ke, zonê ma wertera vindi vo. Zonê ma ke, bi vindi, ma ki beme vindi. Pi u kalî-kunê ma bêters zonê ho hata ewru qesey kerdo.

Ewru waxtê radunde, waxtê televizyonde, waxtê wendis u nustisde ma ça zonê ho wertera wedarime.

Her millet zonê hode girano. Kam ke aslê ho inkar keno, kam ke zonê hora remeno, aqîlra hero! Kam ke zonê hora ayiv keno, hora ayiv keno; ma u piyê hora ayiv keno! Namê zonê ma çi beno, va bivo! Nu marê persode pil, problemode gîrs niyo. Çitur beno, va bivo, gereke ma zonê ho qesey bikeme, her waxt qori bikeme. Zonê ma zof şîreno.

Bêrê, WARE'yde dest madê. Yardîm bikerê. Marê eve zonê ma, eve zonê Tirkku, eve Almanki nustis (tekst) birusnê. Eve zonê ma, marê sanîku, lawîku, mertalu, kîlamu aredê, birusnê. Welatra xeveru birusnê.

WARE'y bicerê, biwanê, birosê... Tenger a bivejîyê hirayîye, tarîra bivejîyê roştiye. Horê wayîr biveciyê. Her kes horê wayîreni keno, sima ki horê bikerê. Sima hata kotî ho nanero nêçariye! Nêçariya cambajîye! Çike ma vineme, sima kar u gureyê sarî rînd kenê! Endî beso, tene ki horê biguriyê!

Bêrê, WARE'yrê yardîm bikerê ke, Haq/Homa warê sima şên kero!

Raurzê ra ho ser, waromegînê!

Wes u war bîmanê !

Roza rînde, hata reyna.

WARE, Gulane 1992

ÇIKARKEN

WARE'nin ilk sayısıyla tanışıyorsunuz. WARE, bir Zaza dili ve edebiyatı dergisidir. Yayınını, Zazacanın yanısıra Türkçe ve Almanca'da yapacaktır. Ayrıca Zazaca ve Zazalar üzerine derlediğimiz uluslararası tarihçi, gezginci ve dilbilimcilerinin çalışmalarını önce olduğu dilde, sonra da Zazaca'ya veya Türkçe'ye aktararak yayınlayacağız.

WARE, Zazaca'da yaygın anlamıyla "yayla" demektir. İkinci anlamda ise WARE, deyim olarak "yurt" ve "ev" anlamını verir.

WARE, Zazaca yayın yapan ilk dergi değildir. WARE'den önce ve bugün de yurt dışında yayınını Zazaca ağırlıklı ve Zazalara yönelik sürdüren dergiler vardır, örneğin *Ayre, Piya, Waxt, Raya Zazaistan, Raştiye, Berhem, Desmala Sure* vs. Bunların yanısıra bir çok Kurmanca dergilerde de zaman zaman Zazaca yazılara rastlanılmaktadır. Yukarıda saydığımız bu dergilerin yayınıyla birlikte, yurt dışında geniş kitleler halinde yaşayan Zazaların bilhassa genç ve aydın kesimi önemli derecede etkilenecek, diline ve kültürüne büyük ilgi gösterecekler. Bu ilgi ve sevgi artarak gençler ve aydınlar arasında Zaza kültürel özbenliği doğrultusunda canlanmaktadır. Ayrıca son dönemde yaygınlaşan Zaza sanatçılarının müzik kasetleri, genç yazarların Zazaca kitapları, yabancı bilim adamlarının Zazacaya ilgisi, Almanya üniversitelerinde Zazalara yönelik çalışmalar (diploma ve doktora tezleri), Zaza öğrencilerinin üniversiteleriyle birlikte düzenledikleri kültürel geceler, Alman ve Türk basınında son yıllarda sayıca az da olsa, Zazaları büyük ölçüde etkileyen makaleler, Türkiye'deki son politik değişimler / gelişmeler vs.

süpheşiz bu saydıklarımız hepsi bu ilginin artmasında ve canlanmasında büyük rol oynadılar.

Bu ilgi, canlı bir süreklilik içinde hızla gelişmektedir; Zazaca alfabe, kitap, sözlük, kaset, dergi, dil öğrenme kursu, video filmi, çocuğuna Zazaca isim vs. arayanların sayısı günden güne artmaktadır. Kitlelerin bu ihtiyacını ve istemini karşılayacak yeterli kültürel malzemeler maalesef henüz piyasada yoktur. Çünkü politik çalışmalarıyla *herkesin* örgütünde önsafhalarda aktif rol oynayan Zaza kökenli "aydınlar", ne yazık ki kendi dilinde-kültüründe bugüne değin sırf büyük ihmalcilik yapmışlardır.

Bu ihmalcilik kaçınılmaksızın onları kendi kültüründen uzaklaştırarak, yabancılaştırmıştır. Kendi ulusal kültürüne ve değerlerine yabancılaşan Zaza aydınları "enternasyonalist" gömlek giyerek, bu boşluğunu (kimliksizliği/identitesizliği) örtbas etmeye çalışmaktadırlar.

Enternasyonalist olmak ne kadar güzel ve değerliyse, kendi ulusal kültürüne ve diline sahip çıkmak en azından o denli güzel ve değerlidir.

Bundan yola çıkarak, biz WARE dergisinde bir araya gelen bir grup arkadaş, dilimizin ve kültürümüzün yok olmasına göz yummayacağız. Herşeyden önce kendi vurdumduymazlığımıza izin vermiyeceğiz. Dostlarımızla birlikte dilimizin yaşamasında katkılarda bulunacağız.

İran'daki Goranca'ya akraba olan Zazaca sırf Türkiye'de yukarı Fırat bölgesinde konuşlmaktadır. Başlıca yaygın olduğu şehirler; Bingöl, Elazığ, Erzincan, Dersim

(Tunceli), Diyarbakır, Sivas (Zara), Siverek, Varto ... bölgeleridir. Ayrıca Cumhuriyet döneminde gerçekleşen Koçgiri (1921), Şeyh Said (1925), Dersim (1937/38) ve benzeri kıyımlar sonucu, Zaza toplumu ve dili büyük darbeler alarak batıya püskürtüldü. Bunlara ek olarak ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim ve devlet baskısı sonucu Türkiye'nin büyük şehirlerine ve Avrupa ülkelerine çok sayıda Zaza nüfusu aktı. Gerçek Zaza nüfusu hakkında kesin bir sayı vermek bu yüzden zordur.

Bazı kaynaklar, 3 milyon, bazıları 5-6, bazıları da yaklaşık 8 milyon olarak tahmin etmektedirler. Bizi nüfustan ziyade dil ve kültür ilgilendirmektedir. Çünkü durumu Türkiye'de en çok tehlikede olan

dil Zazaca'dır. Zazaca etnik-coğrafik olarak, Türkiye'de konuşulup, Türkiye dışında konuşulmayan tek dildir. Zazaca dışında Türkiye'de konuşulan irili ufaklı ve diğer büyük diller köken olarak Türkiye dışında da konuşulmaktadır. Bu yüzden Zazaca'nın Türkiye'de yokoluşu, dünyada yok oluşu anlamına gelir.

Bu tehlikeyi gözönünde tutarak bütün insanlığı yardıma çağırıyoruz. Üniversiteleri, basını, aydınları, kültürel kurumları, sanatçıları ve elinde imkanı olan her kesi Zazaca ile dayanışmaya çağırıyoruz.

Bu anlamda WARE ile merhaba!

"Ez şune diyarê mezela Seydê xo"

ZAZACA'NIN YAZILIŞINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER VE BİR ÖNERİ

Dilimiz Zazaca, bir Hint-Avrupa dilidir. Bu dil grubunun İran dilleri arasında yer alır. İran dilleri, genelde Arap alfabesi ile yazılıyor.

Zazaca yazı dili, -abartma olur ama- belki de Latin alfabesi ile emekleme döneminde dir. Zazaca yazı dili ile ilgilenenler, Zazaca'da yazanlar, kendileri de Türkçeyi bilip konuşup yazdıkları için, Zazaca'nın yazımında da Türkçe harfleri temel almaktadırlar. Elbetteki Zazaca'yı Türkçe'ye yakın yazmak kolay okunmasını istemekten ileri geliyor. Yani Zazaca'yı anadili olarak konuşan insanlar zaten Türkiye'de yaşıyor. Şimdilik okuya bilenler ise, Türkçe okuma yazma bilenlerdir. Bu bakımdan, Zazaca'nın rahat okunmasını ancak Türkçe'ye benzer yazmak ile sağlanmak düşünülüyor. Bu genel doğruları elbetteki kabul etmemek olmaz. Ancak; acaba dilimizin ses çokluğunu yeterince tanıyor ve biliyor muyuz? Biliyorsak, Türkçe'ye yakın yazmak dilimizin gereklerine cevap veriyor mu? Bir de, bu şekilde yazmanın teknik yanı ve sorunları nasıl?

Elbette ki her ses için bir harf-işaret öngörmek mümkün. Bu şekilde 30-40 arası işaret -harf dilimizin konuşulduğu gibi yazılmasını sağlıya bilir. Ancak ilkin bu işaretleri tespit edebilmek için, dili bilimsel olarak tanımak, bilmek ve tespit edilen sesler için öngörülen ve bu sesleri veren işaretlerle yazmak, yani yazabilmek gerekir. Yani, dili ezbere bilmek ile, dilin gramatik yapısını bilmek, tanımak başka şeylerdir. Demek istiyorum ki; Zazaca dili ve gramatiği üzerine çalışan dil bilimciler halen verilerini derli toplu halde, misal olarak bir kitap şeklinde sunmadılar. Bu da dilimizi tek, tek kişilerin çaba, araştırma ve çalışmalarına dayanarak şimdilik yazmaya çalışmamızı gerekli kılıyor.

Yine Zazaca'da yazan bu tek, tek kişiler, kendi konuştukları ağızı temel almak durumundalar. Yani Zazaca'da olan tüm ağızları bilmemenin yanı sıra, o ağızların ses ve harf ihtiyaçlarını da bilmemekteler. Bunu,

kullanılan alfabenin bu güne kadarki evriminde de görmek mümkün. Bu ise dilimizin gittikçe belirginleşen, kabul gören ve dilin ihtiyaçlarına cevap veren bir alfabeye ve imla kurallarına kavuşmasını geciktirmekle birlikte, zorlaştırmaktadır. Ek bir sorun ise, yazan her kimsenin kendi ağızını temel almak durumunda olmasıdır. Daha doğrusu kendi köyünü merkez olarak görmesi, en "güzel" ve en "doğru" Zazaca'nın kendi köyünde konuşulduğu gibi olduğundan hareket etmesidir.

"Yüksek Zazaca"nın oluşması da ayreten kendi başına bir olay! Ayreten üzerinde düşünmemizi ciddi bir şekilde gerektirecektir. Bu konudaki düşüncelerimiz, umarız ileride bu sayfalarda yayımlanır.

Dilimizde tespit edilen Latin alfabesinin Türkçe'deki Öö ve Ğğ harfleri dışındaki 27 harfi, artı Qq, Ww, Xx, Xx (Ğğ), Êê, 'P'p, 'T't, 'K'k, ('C'c, 'Ç'ç) seslerini alırsak, şimdilik toplam 37 harf-işaret çıkıyor ortaya. Bunun yanı sıra Zz sesinin Zz (Jj) şeklinde, sözcüğün kökünde değişime uğramasını da gözönünde bulundurursak, oldukça karmaşık bir alfabe ortaya çıkıyor.

Bu karmaşıklık kendisini yazıdaki optikte gösterdiği gibi, teknik olarak da büyük sorunlar yaratıyor. Ek olarak da fazladan ekonomik sorunlar ekleniyor. (ASCII-tabela)

Teknik olarak sorun şurada: Burada da gördüğümüz gibi bu yazı bilgisayarla yazıldı. Veya daktilo ile yazmak gerekirdi. Bir insan ise kılaviyede on parmağı ile 30 dolayında harf tuşunu rahat ve hızlı bir şekilde kullanabiliyor. Bunlara rakam ve öteki gerekli işaretleride eklediniz mi, gerisi ortada...

21. yüzyılın eşliğindeki Dünyaya yazı dilimiz binlerce yıl gecikmeli giriyor. Günümüzde büyük potansiyelde aydın, ilerici, demokrat ve her şeyden önce, -başka dil veya dillerde de olsa- okuma ve yazma bilen halk kitlesinde oluşan Zaza halkı, bugünkü teknik gelişmelerden de yararlanarak, Zazaca yazı diline rahat ve hızlı bir şekilde girmek durumunda ve zorundadır.

gelişmelerden de yararlanarak, Zazaca yazı diline rahat ve hızlı bir şekilde girmek durumunda ve zorundadır.

Bu açıdan dilimizi yazarken oluşturduğumuz alfabenin tüm sorunlarımızı karşılıya bilmesi ve gittikçe standarize olması, kabul görmesi ve rahat yazıla bilinip okunması gerekir. Bu yolda sorunlarımız ve dikkate almamız gereken unsurlar nelerdir? Sıralarsak:

1- Dilimizi kesin olarak yazı dili olarak da kullanmak ve kullanılmasını sağlamak zorundayız. Burada birinci sorun yazmak sorunudur. Daha ziyade yazabilmek sorunudur. Başka bir deyimle, Zazaca okunan bir kitap, Zazaca'da yazılan bir kitaptır. Okuna bilinmesinden önce, yazıla bilinmesi sorunu vardır. Bu sorunu ise bilgisayarlar aracılığı ile ekonomik bir şekilde çözmek zorundayız. Çünkü basım-yayın evlerinde Zazaca'yı redakte eden, dizen, basan, yapan eden veya yaptıran bir durumda değiliz. Bu bakımdan ASCII-tabeladaki harflerle yazmamız bu alandaki sorunlarımızı oldukça azaltmaktadır.

2- Dilimizi gerçekten Türkçe'ye yakın veya Türkçe gibi yazmak, insanlarımızın Zazaca'yı rahat okumasını sağlıyor mu? Türkçe'den özellikle almakta olduğumuz (Cc, Çç), Şş, Ğğ, harfleri ile Zazaca'nın okunmasını kolaylaştırıyor muyuz? Okuya bilmemiz için Türkçe'ye ek olarak daha Ww, Qq, Xx, Êê, 'P'p, 'T't, 'K'k ... seslerini de bilmek gerekmiyor mu? Bundanda dolayı bir iki sesi Türkçe de kullanılmayan bir şekilde yazarsak sonuçta aynı kolaylıkla okuya biliriz. Ama dahat rahat da yazamaz mıyız?

3- Dilimizin de içinde olduğu Hint-Avrupa dillerinden İngilizce ve Almanca gibi dillerin yazı dilinin reformasyona ihtiyaçlı olduğunu kendileri de söylüyor. Ancak bugüne kadar bu yazı dilleri ile iyi geçinip, iyi yaşadıklarını da biz görmüyor muyuz? Dilimizin içinde olduğu bu dil grubunun dillerine benzer bir şekilde yazılması, üzerinde düşünmemiz gereken önemli bir nokta değil mi? Bu dilimizin yerini almasında ve anlaşılmasında belkide zorunlu bir adım değil midir?

4- Dilimizin belki de daha farkında olmadığımız bazı incelikleri ileride kendisini gösterecek. Bu incelikler yeni bir harf-işaret gerektirebileceği gibi, bu gün kullandığımız bazı harfleri-işaretleri gereksiz de kıla bilir.

Bundan dolayı oluşacak alfabede bu durumların göz önünde bulundurulması gerekir. Bu kategoride özellikle Cc ('C'c), Çç ('Ç'ç), (Hh ..?) harflerinin yanısıra Zz sesinin Zz (Jj) şeklindeki değişimini göz önünde bulundurmamız gerekmez mi?

Bu temel düşüncelerden sonra, ilkin şunu söylemek istiyoruz; Dilimizdeki 'P'p, 'T't, 'K'k... harflerinin-seslerinin bu şekli ile yazımı, sade görümsel-optik şekli ile olmamakla birlikte, olumlu da değildir. Ayreten " ' " işarati-ayıracı "eve" (ebe) sözcüğünün cümle içerisinde " 've" şeklinde değişime uğraması misalinde olduğu gibi, yutulan harfin yerine geçmesinden başka, bir de ayıraç olarak da kullanılmaktadır veya kullanılmalıdır. Bu anlamda 'P'p, 'T't, 'K'k... seslerinin bu şekilde yazılması oldukça yersiz ve anlamsız olur.

Peki; güzel değil, rahat yazılmıyor, teknikten rahat ve ekonomik yararlanılmıyor, kılaviyeye tüm harfleri yerleştiremiyoruz, yerleştirsek bile, yetirli parmağımız olmadığından rahat ve hızlı kullanamıyoruz, dahil olduğu dil grubundan tamamen ayrı bir şekil de yazıyoruz... Ne yapmamız lazım?

Misal olarak belirli sesleri bir harf kombinisi ile yazmamız olmaz mı? Yani 'P'p, 'T't, 'K'k... seslerini bu şekilde yazma yerine, ph, th, kh... harf kombinesini, Xx (Ğğ) yerine xh kombinesini, belki de Şş harfi yerine sh kombinesini kullanamaz mıyız? Yazarsak yazma işini olanak ve imkanlarımızında dahilinde daha konforlu yapmış olamaz mıyız? Özellikle "Cc" ve "Çç" çok sesliliğini yazıda da daha rahat çözümleriz miyiz? (örneğin ch, çh) (..?)

Ve yine bu öneride ki şekilde yazarsak, kimilerince iddia edildiği gibi okunmasını neden ve nasıl zorlaştırmış olacağız?

İnsanlığın beşiği bir toprakta yaşamış ve yaşamakta olan insanlarımız, en kısa bir zaman dilimi içinde, kendilerine dönmek, kendi kaderlerini kendi ellerine almak ve kendilerini, kendi dillerinde de bulmak zorumludur. İnsanlık kültürünün beşiğindeki bu halkın gelişmişlik düzeyine baktığımızda, bu zorumluluğu daha da rahat ve net görmek durumundayız.

Bin yıllar boyu baskı altında inleyen halkımızın tek güvenceleri, kendi öz güçleri ve

kültürel birikimlerinin yanı sıra, her şeye rağmen günümüze kadar zengin ve canlı bir şekilde taşıdıkları dilidir. Bugün en belirgin özelliğimiz, dilimizdir. Yine en acil sorunumuz da, dilimizi her alanda kullanmamız ve yazmamızdır.

Bu bilinç ve sorumlulukla, özellikle Zaza kökenli aydın, ilerici ve devrimci demokratların her çeşit şartlanmalardan ve yargılardan uzak hareket etmeleri gerekir.

Bize "cahil" (!) insanlarımız tarafından bu güne kadar korunarak ve geliştirilerek ulaştırılan dilimizi korulalı, geliştirmeli ve bir yazı dili haline de getirerek bizden sonraki kuşaklara, çocuklarımıza ulaştırmalıyız.

Bu insan olmanın bir görevi olduğu gibi, aydın, ilerici ve demokratiğin da en temel şartı ve görevidir.

Dilimizi kayb etmemiz, bizim de yok olmamız, tükenmemiz ve halk olarak silinmemiz demektir. Halk olarak yok olmamıza seyirci olmamız ise, insanlığımızı (insan olma) yitirmemiz demektir. Tarihi sorumluluk bilinci ile insanlarımızı kendilerine, kendi kültür ve dillerine sahip çıkmaya çağırıyoruz.

Wes u wahr bımane !

hesen uşen b.

DAKTÜLA 'VE NIKLIU

Rozê juo de Demeniz sono suke, niadano ke, cayê tayê mîlet amo 've pêser. Hu ero yi camati ceno, sono lewe, niadano 'ke mordemekê çiyê verde ro, zeke darqortik dare nikliye keno, sero heni kerdo ve tarqe tarqe. Mordemek uza tenê ke tey niadano, jü ra perskeno, vano:

-Na mordemek naza çı karo keno?

Mordemek cıra vano ke;

-Namê na makina daktülawa. Na mordemek, iyê ke mekemê hu esto, iyê ke zobina dayru de karê hu esto, dünürê yelîmxeveru noseno.

Demeniz ki uza lewê yine de vindeno.

Karê pöreyine ke qedino, sıra yena Demeniji, Demeniz cereno ra mordemeki vano:

-Ero bıra, bıra tu hora naza niştaru nikli kena, ala dı nikli ki seveta halê ma purede, na hukmat mara çı wazeno?

Arekerdax : A. Saverdi

Cayê vatış: Mamekiye

Waxt : 1990

QEDERÊ ÇÊNA PASAY

Waxtê de, ju dugelê de pasayê bê ewlad beno. Rocê kuno raye wertê mîleti ra cêreno, çê avsanciye de (wayirê arêy de) beno meyman. Avsanci feqîr beno. Pasa qayt keno ke avsanci zaf qerqesîno, cîra perskeno;

-Tî qey nîa qeqesîna, derdê to çiko?

Avsanci vano:

-Xîzmekara to doman ra nêwesa, hama hama ke rakuyo!.

Cênike ra dî saati têpiya layikê beno. Pasa vano:

-Bêrê nê derguşî bîdê mî ez kiloyê zerna dan şîma.

Avsanci cêreno cênika xo vera, vano:

-Bê ma nê derguşî bîdime pasayi hurênda eyi de kiloyê zerna bîcime. Tî feqîriye çika! rînd zana. Heq ancîya domanê dano ma, hama kiloyê zerna kêş nêdano ma.

Cênike qebul kena. Derguşî dana pasayi, pasa nê derguşî ceno beno xo rê keno ewlad. Waxtê ke kuno werte, cênîya pasayi ki domana bena nêweş. Cî ra dî domani benê, zu lac zu çêneke. Nê hire domani têwerte de benê pil. Pasa beno kal, cênika xo u lacê xu yê heqî cêno sono hec. Şiyena pasay'ra dime leli u weziri lacê avsanci'ra vanê:

-Bê xo rê çêna pasayi bîcê. Na waya to niya.

Werhasîl, layiki kenê qan, pê xapnenê. Hama çêneke vana;

-Qiyamete de çîyo nîanen nêbeno. Ez u to wa u birayên zumindime.

Layik ke zaf beno goni, çêneke vana;

-Eke hên'yo , bê ez to beri hemam axwe to ro kerî, pak be hên, ez to bicerî.

Layiki bena bonê de hawt qatî, qatê en corenî de awe kena pîro, layiki kef kena. Se anare hesav pera pine kuna've layik ra, no hawt qatî ra beno gîlêr hêyan cêr, balmîş beno. Leli u weziri ênê layiki cênê benê. Xebere kuna kar, vanê; pasa nao hec'ra êno. Leli u Weziri reyna gula kenê binê çenganê laiki, laiki kenê pîr vanê "qayt ke çêna pasay tî gîler kerda cayê de tûyo weş nêverda. Şo paşay de gere bike vace, waya mî bînamusiye kerde. Rubarê daye ra mî u şarî dapêra." Laik şono reseno pasay, destê paşay paç keno. Paşa eyi lew keno vano "no rûyê tu yo rîndekrê sebi, kam tî kerda na hal? vano:" Bao to ra çî wedarî, çêna to şîye şarê xerîbî de biye zu. Mî tîfang guret şîya mî u şarî dapêra, ez kerda na hal. Paşa na vatene ra dima çadîranê xo dano kuyane, lacê xuyê heq'ra vano:

-Şo çê, waya xo bîcê bere çol de bîkîşe, bîtekne ra bê xebere bîdê mî ez hona ên çê.

Birayê çêneke sono çê, waya xo ra vano:

-Bê aspar be ma verva piyê xo şîme.

Waye bena aspar kunê ra raye, raya ke şona çadîra pî a raye ra nêşonê, rayeda binera beno, çolê de vecînê. Şewe kuna ser, benê piya, astora darera girêdanê.

Layik vano;

-Wayê şewe kewte ma ser, emşo ita rakume, şodîr şonime resenime piyê xo.

Virare anora waya xo, qayt beno ke waye şîya hewno şîrinra, bêveng giran giran

urzeno ra. Qemişê waya xo nêbeno, aye wertê çol de caverdano, teyrê pêcêno kardi keno gonîa teyre ra şono huzurê piyê xo vano:

-Bao mî waya xo kiştê.

Waye verva şodir bena heşar ke wertê çolê de issizi dera, tîk u têyna bêkes menda. Hên ax u zar de xerib xerib cerêna êna verê darê da gırse de raştê iniyê bena.

A roce ki lacê axayê a hetî tev ciranê de xo şert cênê. Benê aspar dewe ra heyân iniyê verê dare astora erzenê tever. Lacê axay xorte de rindek beno, zeweciyaye nêbeno. Nê heyân inî astora vaznenê. Astori qefelinê benê têşan. Lacê axay êno ke astora xo inî de axwe do, sekeno astore axwe nêşimena. Serê xo bena axwe reyna têpya ancena. Merefê keno axwe de niya dano ke, çî bivino; resmê de hên rindek axwe de aseno ke, tî vana asma serê hewrana. Sarê xo keno berz dare de niadano, çêneke ra vano:

-Tî cina periya, esl u cîsnê to çiko? hela dara ra bê war! Çêneke tersera dare ra nêna war. No darera oncino we, çêneke dare ra ano war, ebe zor erzenorê terkiyê astore ser, cêno beno qonaxê xo. Zeriya dey kuna çêneke. Waxtêra têpiya tey zewecino, hawt roci u hawt şewî veyvê dine beno. Nê biyenera dîma çêneke sonî wena vana:

-Mî hatan nîka lacê axay de qesî nêkerd hênî wad bo nayera dîma ki qese nêkerî, heyân ke mî lînga xo şemuga çê piyê xo ra eşte zere.

Wertê ponc serri de dî domanê nine benê. Piyê domana ke cêra vecino, na domana de qesî kena, eke êno zere na bena lal. Mêrde na derheqde cêniya xo ra şîk keno, sono lewê melî. Melî'ra vano;

-Xîzmete de qusîrê cêniya mî çîno hama, ez hênî zan ke domana de qesî kena mî de qesî nêkena. Mele vano:

-Dî saya bicê bere, juyê cêvê xo ke juyê bîde layikê qîcî, xo nêzdiyê dine de bîde we.

No vatena melî ano ca, xo dano we. Domani sae sera danê pêra. Layîko pil ê qîcî destra sae ceno. Laîko qîcî ke berbeno mae êna cêrena vera dana vindetene vana:

-Çîmê piyê şîma kor bê. Qey dî say nêardê, qey ju sae arda şîma verdê pê? No a çax beno eşkera virane anorê cêniya xo vano:

-Çî qusîrê mî bî ke, to na ponc serriyo mî de qesî nêkerd? A ki vana:

-Zewacê ma ra dîma, to rocê mî ra nêvake to kotira wa?

Çê piyê to kotî ro? Şîme lewê destê piyê to ra nîme. Qewlê mî oyo ke, heyân tî mî meberê çê piyê mî ez to de qesî nêkerî.

Mêrde vano:

-Heya tî hardra heyân azmen heqlîya, mî qusîrê de gîrs kerdo. Nîka vatena to ser/sare u çîmanê mî ser. Ez na vatena to wazen biyarî ca, hama verê coy de xaletê de mî torê esta. Tî zana ke merdana piyê mî ra dîma ez arda hurînda deyî. Naye ra ez nêşîkin kar u gurê xo caverdî hetê ser şorî. Tî ke qebul kena ez eskeranê xo bîdî binê emrê to, to berê biyarê. A ki vana;" heya! ".

No ano kawran gîredano, eskeranê xo ra vano:

-Cêniya mî u domanê mî emnetê şîmayê, bicerê berê çê vistewrê mî.

Kawran kuno raye roc şonê, şewê çadîra kunê tede vîndenê. Juyê de Erebb qumandanê eskerî beno. No Erebb çadîra cênîke u domana, çadîra eskerana dîr dano kuyene. Şewe waxtê hewnê xorî de urzeno ra, şono çadîra cênîke. Cênîke bena heşar Arab'ra tersena, vana:

-Na şewe tî qey ama îta? vano:

-Bê zê mı be. Na vana:

-Qıyamete de çiyê do niyanen nêbeno, axayê to ke pê biheşıyo sarê to dano pıro. Vano:

-Tı kerdena axayi caverde, eke tı zê mı nêbena ez lacê to sere birnon.

Vana:

-Çiyê de henên meke, tı sere bıbırnê ki ez nêbon zê to.

No fekê cênike giredano, layikê gırşı sare birneno. A anciya nêbena zê deyî. No raye nêvineno, lacê qıcı ki sare birneno. Vano;

-Ma tı nafa sekene? Eke nêbê zê mı to ki kişen.

Na burcal kena xo xo de vana;"ez sebikeri, hêfê nê domananê xo nê Erebr'a biceri", çiyê êno viri. Erebr'a vana:

-Ez son na dere de desmac cen ên, daye ra têpiya vatena to an ca. Vano:

-Ez ke to biverdî ra tı remena şona? vana:

-Kindır miya mı ra girede heni mı biruşne dere.

Ereb ano kindır miya cênike ra giredano, cênike şona dere. Dere de pistînê xo ra kardi vecena, kindiri birnena kemera de gırse ra girêdana u remena şona. Cênike şona zuya xo ra, Erebr'eskeri cêno cêrenorê axayi ser. Axay'ra vano:

-Cênिया to bêxevera ma, şewê domani gurete şiya, nêzanme ke kata şiya.

Axa ebe zuranê Erebi xapino, eskerê xo cêno kunore cênike dime. Cênike koura şona, cayê raştê bonê de qickeki bena. Vêşaniye u têşaniye ra wazena ke şoro zerê boni, zerê nê boni de çar biray benê. Nê birayi na hermete se ke vinenê, çarmina piya erzinê tever, cênike cenê benê zere.

Hermete nine ra tersena, piştâ xo aznenara duwâr(dês), biraya ra her zu vano, ez xorê naye cen. Cênike sera danê pêra, hire ênê kiştene zu maneno. Cênike waxtê pêrodayişê dine de raye anare cı ocaraki xeleşina ra. No birao ke weş mendo, o ki kunora daye dima, raye ra raştê axay u qomandanê de erebi beno.

Cênike xêlê raye şona raştê şuanê bena, cı ra pers kena:

-Tı şuanê kami ya? vano:

-Ez şuanê filan paşaya.

Cı ra nêvana şuanê çê piyê daye beno. Na lewê şuani de nisena ro, bina xo cena, non u şito ke şuane dano şimena, wena. Şuani ra vana:

-Kincanê mı nê xasa bicê, ê xu yê xama bide mı, kêşi ra mevace. Şuane ê xo dano daye, ê daye ceno. Nafa ki şuani ra vêrê ju vêreki wazena. Şuane zu vêreki serebirneno, vêrê vêreki dano cı. Na kincanê şuani dana xo ra, vêrê vêreki ancenara serê xo bena kel, bena qafke rute sona çê piyê xo. Qayt bena ke na maya da wa, Sultana biya kal. Sona nezdîyê Sultane cı ra kar wazena. Sultane vana:

-Mordem mordemi ra vano bota, ma ez to sebikeri? Sinate to esta? vana:

-Nê sinate de mı çina hama, ez şikun şori qazanê şıma ver. Xêlê ke cêrena Sultane ver, Sultane vana:

-Feqır de şo qazanê ma ver, qaytê qaza be, şodırane bere bıçırayne, şandane bicê biya. Heni ebe a qeyde şona qaza ver, rocê raştê mêrdê xu, erebi u mêrikê bini bena. Nê a roce şonê çê pasay de benê meyman. Leli u wezirî, birao heq tev birayê niheqi ki weş benê. Şande meclis qonaxê pasay de beno top, mucil benê. Şuanê qaza ki şono cêreno Sultane ver vano:

-Pasay ra vace izne bido mı, vatene de mı meclisrê eşta.

Sultane pasay'ra vana. Eyê ke mecliste rê pêro hêrs benê vanê:

-Handayê millet ita esto, qey kel (şuanê qaza) bêro, marê qesi bikero.

Sultane ke dexalet kena, pasa qebul keno.

Kel êno zere, pasay'ra destur cêno vano:

-Mî ke qesi kerd, gereke kês ne teverra bêro zere, nê ki zere ra şoro tever.

Qebul kenê. Şuanê qeza giran-giran mesela sere ra cêno, heyân peyniya qesi keno. Zu vano; "miza mî êna ez şori tever", zu vano; nêzan çikê mî êno. Pasa izne nêdano kêsi, heyân ke mesela qediye. Şuanê qeza ke mesela qedeneno, serê xo ra vêrê vêreke veceno. Niyadanê ke cênika ke dimera yê awa.

Na urzena ra şona linganê pasay vana:

-Ez çêna tu ya, Sultane maya mî na. A no mêrdê mî no. A no o ke kiştade ro erebo. Neyi dî domanê mî sere birnayi vake; "zê mî be!". A nê bini ki hire birayê xo kiştî kewt ra mî dima. Leli u weziri dubara kerde, birayê mî pê xapit vake: "na waya to niya, bê xo rê naye bicê". Birayê mî ki dinera xapiya, birayê mî nê bini ki, ez berda çol de caverda.

Pasa virane anorê çêna xo vano, "beso!" eskeranê xo rê ki vano;

-Serê leli u weziri, ê erebi, ê mênîkê ke hire birayê xo kiştê ede de pirode.

Cendeganê dine bere ko de serê sala ra rone, wa qertali goştê dina burê.

Lacê niheqi qemiş nêbeno bîdo kiştene, eyi ruşneno dugelanê bîna. Ano reyna veyvê çêna u zamayê xo keno.

Arekerdox: X. Çelker

Vatoxe: Xalceni

Waxt: 1992

Ca: Almanya

SANIKA PEPUGİ

Usar ke ame; Welatê ma de gul u sosini gira gira benê ra, her ca beno kulîlik tore tore vas u tar rewino. Êndî zimîston vêrdora; vore vîleşiyaro, deru de axwe 've guregura.

Pepug

Gilê dar u beru ra çive çiva mirçîkuna, fîrdanê dare u dare, çiçege u çiçege, esq u çêfde rê. Mal u gay ke axurura veti tever; wertê dar u bir de verdanê jumin dime, gayi sanenê juminî hata ke nêrêna xo amê meyda. Dewi biyê şen, gilê kou ra vore biya senik, gulê yavani biyê tavatur, hêluge,

savile, kengeri, ruveşi biyê silxet.

Heto ju ra ki, domani bijeku benê hêgau, mal ke sonde ardî verê çêveru, bîzi u miyî ke diti; bijeku u voreku qelewnenê wertê mali, beno qire-qira voreku u ware-wara bijeku. Tî-vana hengemeo!

Sodîr fêjîr ke est; xortî asîrmu sanenê xo miye, çek nanê ro xo doşi, sonê vejînê ro kou. Son ke ame camau ra ruvesu, çalu ra sungu u kengeru anê.

Rozê ju dewe de, wae u birayê benê. Yî wazenê ke şêrê xo rê birra şîrîku arekerê. Cêro kunêra oroja koi pede-pede şîrîku kenê arê sonê. Bîra şîrîku pê pîz vezeno, pê kardi bîrmeno. Wae turîk esto-ra xo doşi, çî ke bîrai da cî, erzena zerê turîk. Xêyle waxt ke vêrenora şîye ke benara derg yenê hênîyê ser, bîra vano:

- Wayê! bê ma tenê raoroşîme, hem axwa xo bîsîmîme hem ki, şîrîkunê xo de niadîme, ma xêyle kerdê arê!

Wae vana:

- Hiya bîra, ita ronîşîme tey niadîme. Hurdîmêna piya nîsenê ro turîk kenê ra têt şêrkenê ke tawa tede çîno.

Bîra qarîno, hêrs beno, vajîno waa xo de vano:

- Nê waê çêvesayîye to honde şîrîk çîtur werdi qedenayî?

Wae ki zaf sermayîna, nêzonena ke sevazo, çî cuav cî do. Vana:

- Mî şîrîk nêwerdi. Heq bo Pîr bo ke mî şîrîk nêwerdi. To nêvana ez honde şîrîku çîturi wenu-qedenonu?

Cî rê jîar u diyarî dekerîna, bîra îma nêkeno, pêynîye de teseliya xo ke cîra (bîrai ra) kuna, vana:

Eke to've mî îma nêkena, kardi bîjê zerê mî raqîlasne têt niade. Eve çîmonê xo bivêne, mî şîrîk werdê nêwerdê.

Bîra, o hêrsra kardi cêno, zerê waa xo qîlasneno ra têt qayitbeno ke, ju şîrîkra qêyr tawa tede çîno. Hata aqîl yêno sare, bînê turîk de niyadano ke; çî fayde! turîk diraye biyo têde şîrîk cî ra gînewaro.

Êndî fahm keno ke wae şîrîk nêwerdê vano:

- Waê vatena to rasta, bînê turîk diraye biyo têde cî ra gînê waro. Urze ma newede

şime arêkeri me? Dest kuno cı (wae) niadano ke cı ra veng nêvejino. Hona fahm keno ke wae kista.

Dina xo bena tariye, nêzonono ke sebikero. Niseno ro meytê waa xo sero berveno şware vano. Tesela xo ke kuna uza cırê mezelê kineno, waa xo dano we. Dest u pau keno xo verra, koi serde dewe ro niadano. Lingê xo nêcenê şêro dewe, nêwazeno şêro uza.

Xo ve xo vano; "ez çı ri ra şêri dewe! ez ke nika şêri ma u piyê mı, mı ra se vanê? Waa mı, mı ra pers nêkenê?"

Vejino ro nisangê Jiare ser minete keno vano:

- To het de ke na minata mı vêrena, eskera be! Ez nika têyr bi, firdi gilê ko ve koi ra bifeteli, serva derdê waa xo usar 've usar binali, biwani. Çutir ke beno, xafilde peri nisenêpa beno 've têyro Pepug firdano kou ser sono, vano:

- *Pepo! Kêko!*

- *Kam kist! mı kist!*

- *Kam şüt! mı şüt!*

- *Pepo, Kêko.*

A wa, na wa Welatê ma de; usar ke ame **Pepug** niseno gilê dar u beru ra, ko 've ko fetelino derdê waa xo rê hêni waneno.

H. Tornêcengi

AẖWA ZERÊ KURNIKE YA KÎ REQÎ

Mamekiye ra zu mordemek malım beno. Rocê nê malımı hetê şiwari ser neql kenê. Malım ke êno a suke olvazê dêyê na mektevi cıra vanê:

- Bıra şarê na hetî xêlê dindaro, tı ki gore dayê linga xo berze. Hên bıke ke, şar to ra xırabe mevaco, kês to ra xuye mekero. Hala na asma Remezani de nêbo-nêbo tı çiyê eşkera burê bışımê!

Malım musayiyê şımıtêno -salat biyene haraniye ra çetın a!- hêştê ke kuno werte, heserê reqî dano sare/sere, damis nêbeno dolav ra reqî veceno.

- Bışimi..! meşimi..!

Sera burcal keno, sebrê xo beno teng urzeno ra şuşê reqî keno cêvê xo, vecino teber. Dewe ra kuno duri, averde hêga u merganê dewe ser şono. Êno cayê, binê dara muriye de hiniyê vêneno, vındeno.

Ebe lapa aẖwe şımeno, qayt keno ke aẖwe zaf serdına tam gorê reqiya, bêwaştene dest erzeno cêvê xo şuşê reqî veceno.

Qulmê reqî, qulmê aẖwe ... şuşê keno nême ra.

Niyadano ke dırira(dotra) mordemekê herê rameno hetê dey ser êno. Malım tersa ra oncino ro gilê dare ser ke, xo bîdowe, wa mêrik êyi mevêno. Mordemek êno germra araq u şiya de mendo. Dest u riyê xo şûno hama, awe nêşımeno çım ke roce gureto. Hera mordemeki ebe nıqe nıqe sere kena kurnıka hinira aẖwe sıpena we. Mordemek damış nêbeno vano:

- Xezıka ez hurênda na here de biyene, wa mı sarê/serê xo aẖwe kerdene, xo rê mirdi aẖwe bışımıtene.

Malım gilê dara muriye sera tebat nêkeno, mordemeki ra vano:

- Bıra qey bena her? Bıbe isan, bê na cor; ma piya reqî bışımime!

Arekerdox: X. Çelker

Vatox: Musa

Ca: Almanya

GIME GIME 'VE 'TUTURIYE RA

Rozê waxto vire de sonê hetê Heyderu de çêneke wazenê. Mua çêneke kotira ke hêşiya pê, vana:

-Haqi verde tove vo, hata ke vengê gime gime 've 'tuturiye ra gosê mîde nêrê, ez çêna ho naza ra tever nêverdan.

"Gime gime 've 'tuturiye" ra ki, saji u wilikerayê. U waxt ki çiyê henen wertê Dersim de çine beno.

Vanê; u waxt tek-ju cite saji benê, yi ki hetê Malatya de viyê.

Cinike ke heni vana, pöro heredinê vanê:

-Ma kotira sime Malatya ra simarê sazu u wilike ra biyarime.

Heni eve u tore zumini xêlê qefelnenê, u sevev ra hurê ninê.

Wertê deniskaru de mordemê beno, namê hu Bava Wuşê biyo.

Bava Wuşê xil beno:

-Ez son simarê sazu 've wilike ra anune.

Endi kes ra veng nêvejino, qesa sero yenê hurê, anê rozunê veyvi birnenê. Roza bine denîşkari ke kunêra raye sonê çê, Bava Wuşeni ra perskenê, vanê:

-U sene qeso henen vi tu heni vake, tu kotira sona sazu 've wilike ra pêda kena, ma çituri binê cirmê heneni ra vejime?

Bava Wuşê cêreno ra yine vano:

-Sima ra kami hata nika saji eve wilike ra diyê?

Kes ra veng nivejino, Bava Wuşê vano:

-Sima mirê zu kovikê doy, zu ki qasnaxê bivinê, zovina qarsê 'tuay meverê.

Bava Wuşê beno 'kovikê doy heni rindek bavek 've bavek boa keno ke, zovina jûo bin ke vineno wilike sera nasnikeno.

Qasnaxi ki postê de rindek oncono ci, beno ji sazu. Roza veyvi ke yêna, kunê ra rae terknenê sonê.

Bava Wuşê vano:

-Wilike ez cinon, sazu ki zovina jûyo bin bicino.

Mordemê ki sazu erzenora hermê hu terknenê sonê, eke sonê nejdiyê bonunê çêneke benê, mua çêneke vana:

-Bava Wuşê, mi qeda biguretayê, hewa maa u çêna bicine!

Bava Wuşê 'kovik beno fekê hu, vano:

-'Tuturu, 'tuturu, 'tuturu...

Mua çêneke berbervena vana:

-Ya ya, dikê dikê ez torê 've korvine!

Sazi u wilike ra heni yenê hurê ke, zerê pöreyine piya zof ret kerdo. Maneno son, mua çêneke sona Bava Wuşeni ra perskena, vana:

-Ma samiya mîleti Xasile pojime, ya ki sogis(sowis) bikerime? Bava Wuşê vano:

-Nê, muam' muam' na mîlet nika raye ra amo geste qir biyo, sogis kena sekana, hem kuno herey, hem ki malê sima xerz beno.

Biyarê ma xasile pojime.

Anê tencik erzenê 've adiri ser, uwe kenê ci, tencik kenê pîr.

Cinike Bava Wuşeni ra perskena, vana:

-Ma na ardu rovijime, ya ki heni uwe kerime?

Bava Wuşê vano:

"doê ma, doê mal u miyano, xerzê şîr u zerfêtano"

Foto: H.Tornecengi

-Ardi ke ardê simayê, ardê zovina kêş niyê, biyarê heni tencik verdê.
Cinike vana:

-Nê piyê, piyê ardê mayê, ardê zovina kesi niyê.

Anê ardu verdanê 've tencik, finê hurê.

Cinike reyna Bava Wuşeni ra perskena, vana:

-Bava Wuşê, ma na ron rovileşnime, ya ki heni tencik ro dime?

Bava Wuşê, unca perskeno, vano:

-Ron, ronê simao yaki, yê zovina kesiyo?

Cinike vana:

-Ronê sari ma de sekeno? ronê çêyiyo.

Bava Wuşê vano:

-Eke heniyo rind, ron biyarê wertê tencikro dime.

Ron anê danê 've wertê tencikro, finê hurê benê mîleti verde nanê ro. Pöro piya dormê tencik de yenê pêser, eve lopunê hu qelewinê 've wertê xasile. Heni biyê vêsa ke, girê arduê ke wertê xasile de mendê, cîrê jê dendikunê gozu weşviyê. Ron nivilesno ro, yiyê ke loqmê hu guretê, pelte 've peltey muy loqmu ra darde biyê...

Roza bine urzenê ra tij ke vejina, veyvike kenê ospor, mua çêneke Bava Wuşeni ra vana:

-Rind ke mî wertê aşîru de çêna hu, bê vengê gime gime u 'tuturuye mêrde nidê. Bava Wuşê, mî qeda guretayê; sima ke si, raye ra hewa maa u çêna bicinê.

-Bava Wuşê 'kovikê hu cêno

-'tutu ru, 'tutu ru, 'tuturu...!

Mîlet vano:

-Ala, vengê wilike u sazu ra çîqa honde weso.

Nayê ra tipiya veyvunê hu de sazu 've wilike ra kê mî nikenê, veyvika hu cenê benê.

Arekerdox: A. Saverdi
Cayê vatiş: Mamekiye
Waxt: 1990

PİRÊ DIT, LÜYE WERD

Beno nêbeno,

Jü pirê bêna, jü ki bizêde xuya kole bena. Pirê biza xo doşena Şitê xo ana kena binê selike, minêna tê şona. Reyna êna ke Şit binê selikede çino.

No niya rocê nê, dide nê. Pire rocê biza xuya kole reyna doşena, şit ana kena bine selike, şimşerê xo kena tuj, şite xo verde, xo peê çêverde dana we. Daka pire niyadana ke çêver bi ra, lüyê amê, selike kerde berz, şit vet werd. Lüye seke şit wena daka pire Şimşerê xo keno berz ke lüyede rono, lüye remena dimê xo kunora ver, dim pereno, uca maneno. Beno wariya lüye, remena kunaro düri. Tenê ke maneno reyna peyser teknena şona lewe pire vana:

-Daka pire, daka pire dime mı bide mı, ben xore pê çalp çilpe xo ken.
Pire vana:

-Şo mirê şitê mı biya, dimê to dan to bere xorê pê çalp çilpê xo bike.
Lüye teknena şona lewe biza kole vana:

-Kolê, kolê şit bide mı, şit ben dan pire, pire dime mı dana mı, ben pê çalp çilpe xo ken.

Kole vana:
-Şo mire velg biya.

Şona lewê dare vana:
-Darê, darê velg bide mı, velg ben dan biza kole, kole şit dana mı, şit ben dan pire, pire dime mı dana mı, ben pê çalp çilpe xo ken.

Dare vana:
-Şo awxe biyo kulorê mı ke.

Şona hini vana:

-Hini hini axwe bide mı, ben ken kulorê dare, dare velg dana mı, velg ben dan biza kole, kole şit dana mı, şit ben dan pire, pire dime mı dana mı, ben pê çalp çilpe xo ken.

Hini vano:

-Çêna paşay bero mı sero bireqesiyo.

Lüye şona lewê çêna paşay vana:

-Çêna paşay, çêna paşay be ne hini sero bireqesiye, hini axwe dano mı, axve ben ken kulore dare, dare velg dana mı, velg ben dan biza kole, kole şit dana mı, şit ben dan pire, pire dime mı dana mı, ben pê çalp çilpe xo ken.

Çena paşay vana:

-Şo mirê soldıra biya.

Şona lewe soldireci vana:

-Soldireci, soldireci solu bide mı, solu ben ken linga çena paşay, çena paşay êna hini sero reqesina, hini axwe dano mı, axve ben ken kulorê dare, dare velg dana mı, velg ben dan biza kole, kole şit dana mı, şit ben dan pire, pire dime mı dana mı, ben pee çalp çilpe xo ken.

Soldireci vano:

-Şo mire haka biya.

Lüye şona lewe kerge vana:

-Kergê, kergê haka bide mı, haka ben dan soldireci, soldireci sola dano mı, solu ben ken linga çêna paşay, çêna paşay êna hini sero reqesina, hini axwe dano mı, axve ben ken kulorê dare, dare velg dana mı, velg ben dan biza kole, kole şit dana mı, şit ben dan pire, pire dimê mı dana mı, ben pê çalp çilpe

xo ken.

Kerge vana:

-Şo mire qut biya.

Lüye şona lewê xize vana:

-Xizê, xizê qut bide mî, qut ben dan kerge, kerge haka dana mî, haka ben dan soldireci, soldireci solu dano mî, solu ben ken linga çena paşay, çena paşay êna hini sero reşesina, hini axwe dano mî, axve ben ken kulorê dare, dare velg dana mî, velg ben dan biza kole, kole şit dana mî, şit ben dan pire, pire dime mî dana mî, ben pê çalp çilpe xo ken.

Xize vana:

-Tene nê qaznaxe mî budiye.

Lüye şona lewe gai vana:

-Gao, gao tene rixe bide mî ben peê xize dîn, xize qut dana mî, qut ben dan kerge, kerge haka dana mî, haka ben dan soldireci, soldireci sola dano mî, solu ben ken linga çena paşay, çena paşay ena hini sero reşesina, hini axwe dano mî, axve ben ken kulore dare, dare velg dana mî, velg ben dan biza kole, kole şit dana mî, şit ben dan pire, pire dime mî dana mî, ben pee çalp çilpe xo ken.

Ga vano:

-Mirê tene simer biya ara mîke.

Lüye şona mereke vana:

-Mereki, mereki tene simer bide mî, simer ben dan gai, ga rixe dano mî, rixe ben peê xize dîn, xize qut dana mî, qut ben dan kerge, kerge haka dana mî, haka ben dan soldireci, soldireci sola dano mî, solu ben ken linga çena paşay, çena paşay ena hini sero reşesina, hini axwe dano mî, axve ben ken kulore dare, dare velg dana mî, velg ben dan biza kole, kole şit dana mî, şit ben dan pire, pire dime mî dana mî, ben pê çalp çilpe xo ken.

Mereke vana:

-Tene serê mî bîdawasne, mî nê dilopara raxelesne.

Lüye şona serê mereke dowasnena, loxe kena. Ena merekera simer cena, bena dana gai. Ga rixe dano cî, bena pê xize dîna. Xize qut dana cî, bena dana kerge. Kergera haka cena, bena dana soldireci. Soldireci sola dano cî, bena kena lingane çêna paşay. Çêna paşay êna hini sero reşesina, hini axwe dano cî. Axwe bena verdena koka dare, darera velg cena. Velg bena dana bizo kole, kole şit dana cî. Lüya ma şit bena dana daka pire, daka pire dimê lüye dana cî, lüye dimê xo cena, jü linge ser reşesiyaye ucara kuna duri şona. Şona kaleka gole de raştê heşî bena, heş Qaytkeno ke lüye zaf eşqliya cira pers keno vano:

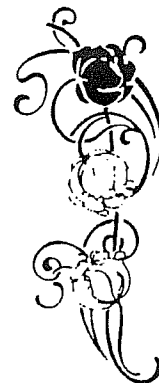
-Waa lüye, waa lüye tî çira ewro honde eşqliya.

Lüye vana:

-Bıra, bıra mî xo natra eştbe na gol, dime da pıro heto binde vejıya Şanıke xelesiye, herkes reşt be miradê xo, şıma ki bırese be mirade xo.

**Vatoxi: Memed,
Heyder,
e.b.**

Nustox: hesen uşen b.

Mira girot gula mi
 Niwaneno bilbilê mi
 Bide, bide gula mi
 Wa biwano bilbilê mi
 Ez gul sero mîrenan
 Gul sabra mîna
 Bide, bide gula mi

Azad Dilêr

Oncia wusar nao ame.
 No çiko ya Haq!
 Ça ranêkenê dari, gul u nergizi?
 Eke werte ra nêvêjay
 koyê duman u miyi,
 terson ke dewe nêreşime
 welatê hora zof kutime dîri...

X. Sefkan

Gulroze, Siverek

Ma çi mîlêto bext siyawawa
 Nîstiyê ma pê xîzali nîsiyawawa
 Ma ina dina de yew roj nîdi
 Vora siya ma ser vorawa

Ma çi bi waha kesiri
 Çima tîm u tîm zi esiri
 Welatê ma belû niyu
 Ma her yo yow heto peren se teri

Welatê ma marê biyo hepsî
 Keyê ma marê qefeso
 Zulum ma sera kêmi nîbi
 Niverda ma biger nefeso.

N. Alanbay

"Otuzsekiz" ra zu Pelge

...Meyiti eşti pêser, qaz kerdi
 vêsnay

Domanê çewreşi sey verday
 ayve têvîrare ro wa u bîray
 Sungi kerdi kîştî, ap u bîrazay
 Eve dipçiki hencîti xal u werezay
 Aşeu ro eşti vîstore u zamay
 Eşti uwe yîqrar u kewray
 Xapîti kîştî rayver u bavay
 Eşti ra dare şêri, sefkani u axay
 Meyitê qulê ma
 jê lodu nîznay!...

Heyder

Viran u veyşan, geyrenim
teyşan
Gird u viyardi bîmîn pêrişan
Akerê derd u kulê verênan
Bwinê, bîaşnavê u bîzanê
bêbextan

Mayîn nêqirnenê zeydê dîşmeni
Salixanê ma danê nê netekîni
Dirbeta ma sol dekenê,
keweynenê
Fîna weynenê nde ma ra, qe
nêşermayenê

Rayê welatê ma çal u çuxuri
Eyê kî ma nêwazene zeydê
naxîrî
Ma do çimhal biêrê xo ey axîrî
Bê mîhal u bê derman ancemum
zeyde veri.

Zerweş Serhad

Hukumatê Tırki" Otuzsekiz" de çor
bîrayê cengaverê Dersimî hêşir
guretê, berdê Xarpêti de estêra dare.

Çor bîrayime
Ma zumîni ra gîredayime.
Dî kokimî dî, dî cêncî,
Araqê ma çarê ma rabbiyo jîa,
Çarxê ma kou ra mendê,
Domanê ma dewe de.
Kincê ma, ma sero biyê pirtley
Ondera raa Xarpêti ra.
Kotime verê hepisxaney
Dara şîaye mara avê na ro.
Lao şîa pîra sanîno ra
Verva vayê Koyê Duzgîni.

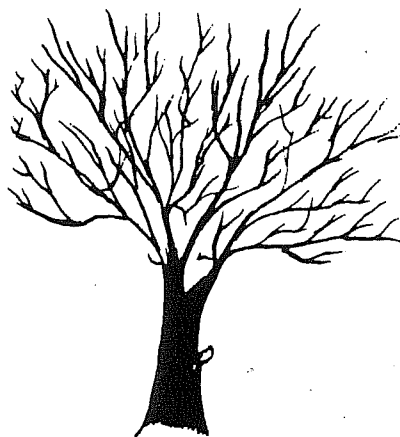
Usxan

Erdê ma zaf delalo,
Labre marê heramo
Şaro xorê kîreşneno,
Belka marê vîna heqo.

Ma mîlete reçberê,
Ma girweyem, e wenê,
Ma hewnde, ma nêzanê,
Belkî marê wîna heqo.

Ezo zey bîlbîlî qefesîd,
Tiyê tîm u tîm mî virîd,
Hesreta toya mî zerîd,
Belkî mare wîna heqo.

M. Çermug

Gulroze, Siverek

Hîrs u 'ponc serriyo ez kîlamu
vanu,
Mîlete ma gosro mî nênano.
'tomîre mî perskenê,
jîveno!
Mîleto Zaza gosro zumîn nênano,
bînê lingu de sono.
Ez vanu, vanu
kes gosro mî nênano!
Axxx....wax.. waxx...!

Areyiz

KORKU

*İnsan insandan korkmamalı
bu çağda
kuduzdan bile hatta
akrepten, yilandan, kurttan,
çıyandan cüzzamdan,
vebadan, kanserden hatta,
işsizlikten korkmalı bu çağda
insan*

*sömürüden
açlıktan
kahpelikten korkmalı
insan insandan korkar elbette
niçin korkmasın?
yağmaya, talana gitmişse
ülke*

*can kalmışsa ortada çıplak kimsesiz,
tutulmuşsa subaşları,
peşkeş çekilmişse geleceğimiz,
biri hep yargılıysa omuzda taşımaya,
öbürüne haksız eğer taşımak,
birinin osurması fermansa eğer
öbürüne haksız eğer koklamak,
insan insandan korkacak elbet
hemde korkar gibi yilandan,
çıyandan,
akrepten, kuduzdan, sırtlardan korkar
gibi
korkar gibi tifodan tifusdan, vebadan,*

*mankafadan korkar gibi
korkacak
insan insandan
korkmamanın yolu da yok
değil elbet*

*yıkacak insanoğlu
korkunun
yuvasını.*

*Hasan Hüseyin
"Kandan Kına Yakılmaz"
adlı eserinden*

**WARE'Yİ OKU! OKUT!
ABONE OL! ABONE BUL!**

TERS

İson ison'ra meterso na dewr de
 qenderbe haraniye ra,
 dımpıştike ra, mori ra, kerm ra, çarpençik ra
 kulerisk ra, guledex ra, olancixe ra ki,
 bêkariye ra biterso ison na dewr de
 koledariye ra
 veşaniye ra
 bêbextiye ra biterso.

İson ison'ra terseno helbet
 çıra meterso?
 Eke welat talan u pirtley de berdo,
 eke can rut-rupal bêkes werte de mendo,
 eke bendê/gavarê axwe amo guretene,
 meştê ma ke ax u zare de verdo,
 eke pıştkerdena ju rê mıqerem qerar diyo,
 pıştde şiyane ke ê bini rê rewaya,
 eke fısekerdena ju fermana
 ê bin rê ke boekerdene rewaya,
 ison ison'ra terseno helbet.

Hemi ki seke mori ra,
 çarpençik ra
 dımpıştike, haraniye, dırnox ra terseno heni,
 se ke tewraniye ra
 lerzê usari ra, guledex u sarehusk ra terseno
 heni biterso ison ison'ra
 raa nêtersene ki esta helbet
 ison birijno warê tersi.

Tırki ra çarnayox: X. Çelker

**WARE'Y BİCÊ, BIWANE
 WARO MEGINE!**

PRANGÊY

Mı ki wast hasbîkêr tenê
Sima; virozu, rozunê amnoni.
Mı ki wast wertê porê mı ra
jê destê cênike ravêro va.
Ju Hese esto, uza dewa koi de
 qe kêş pê sanêbiyo.
Elife ki esta, por sane nêbiyo
Mı wastene ke bê nêweşiye pilbê
Eke hên yo; Nê Prangêy çikê?

Mı bervisê kam wast
Fişegê mı çinê ke!
Çinê têlê mı nê sincin u zindanê mı.

*Ju lawike vanu, tede roz esto
Araqê çari, hard u weşiye
Destê sima mı rê lazıme
Çımê sima yê dostên u alvozên.
Eke hên yo nê Prangêy çikê?*

*Domanu pil mekerime şimşeru rê
Domanu pil mekerime berwişiye rê
Dar u ber xo ra meherednime.
Bomêy ke jêde nêbiyene
 sabiyayis biyene jêde,
Qerez ke nêbiyene
Çıxaş rindek huyiyene.*

Ma ke biwastene,
vêj' yana roj kerdene bare,
Biyene ju, dest u kîlamê ma.
Ma ke biwastene;
kerdene bare çivîkê nuni.
Ç1 biyene jêde sabiyayisê pelgu
Ç1 rind, biyene pîl domani.

Qe, mi sima ra ju hewse darde we?
 Kamci dengiji sima ra remnayi!
 kamci şiliye! kamci tozike!
 Sima rê kilami ardene, asma nisane,
 têynayisê xo ardene ke,
 sima pê germbê.
 Eke hênayo, na Prangêy çikê?

*Mı bervoisê kami wastene
Fişegê mı çinê ke!
Çinê telê mı nê sincin u zindanê mı.*

Kemal Burkay

Tırki'ra çarnayis: H. Tornêcengi

hesen usen b.

MIKÎ U MINÎ MEREY BE ŞAMA

Şama nata şıye
Raştê mera biye,
Tenê ke têy kay kerd
Mera de zaf huye

Va:
Miki merê,
Mini merê,
Çê şıma ke çino
Bêrê şimê zere

Mera va:
Ma pısinga şıma?

Vake:
Pısinga ma, heni niya
Dışmenênıya xo,
Mera de çiniya
Pendirê ma ki esto
Mera rê, çê ma ze cêneto

Merey şı zere
Zerê de kewtra dore
A roce na roce
Pısinge u meri amê were

A qulê e tu ya,
No peê soba e mı no,
Cayê Şama kê persenê
Diyarê sekuyo.

Kaykê ma kaykeme
Dewranê dina e mino tuyo.

ALO, ALO

Alo, Alo
Vingo, vingo
Buko, buko
Pêke lengo

Mastê miya,
Cıla serra
Teqle fıst ro cı
Kerd vıla

HELQUŞTE

Helquşte, helquşte
Çê ma nao no düştde
Kayê mao helquşte
Bê ma şime no düştde

Miya qere kay keme
Çêkeki de zaf huime
Quqliyê xo kay keme
Helquşte ra hes keme

Hawar Tornêcengi

Tayê Kayê Domanu**HOPE, HOPE**

Hope, hope
 Gildiri gope
 Gêjiya mîna tope
 Top mergoe
 Bar kerd duzê lee
 Lea mî qamîse
 Astorê mî fise fise
 Kêkê çawuse
 Çawusonê suke
 Zernanê Buki
 Kupê dili
 Hakê cexi
 Kuraso newe
 Dara bê zîngîle.

HAQA NEQE

Haqa neqe
 Hopa çepe

Alık Fatık
 Sare vetık

Hêzik destde
 Doro poştde

Saro girs
 Koo berz

Cora yêna
 Reça to.

JU, DI, HIRE

Ju, dî, hire
 Some çê Pire,
 Niseme qatıra qîre
 Keme çîre çîre.

Dî, hire, çar
 Vejime gojere ser,
 Gozu keme war
 Piya keme bar'.

Hire, çar, ponc
 Bostanê kalê Qonc,
 Some xîyaru tîreme
 Vozzeme peê sîncî.

Çar, ponc, ses
 To ra vame hes,
 Veng meke berz
 Ma mevêno kes.

Ponc, ses, hawt
 Saa serê taxt,
 Some mîrd weme
 Nao ame waxt.

Ses, hawt, hêşt
 Şîme çê Kalê Kêşt,
 Ma rê şîrê pot
 Ma beçîkê xo lîşt.

MAM

Na kayî; en senîk dî
 tenêyi, ya kî dî ra jêde
 domanî kaykenê.
 Herkes ju solîke
 /salîke ceno xo dest,
 nêjdiyê ponc metroyî
 dîrî ra ju kemere ya kî
 qîlîkê dari nanê ro. Eyi
 rê vanê "Mam".
 Dormê Mami jê gî-
 rîke nisan kenê. Solîka
 xo cênê xo dest
 peyser sonê caê
 nisani uzara kunê 've
 Mam'ra, eke ke wertê
 nisangi ra (helxa ra)
 kami ke "MAM" est
 tever (fişt dîr), o ser
 vejîno. Uyo ke na kayî
 keno vîndî, gune
 vatena yê bîni biyaro
 h u r e n d i

Perê Sodir

WELATÎ DE TEVERŞIYANE TOMETA!

Na payizê verêcoy, dewa de Vacuxe de zu Layik wazeno ke şêro geme ra Manga xo biyaro. Manga nêvineno, Têpiya wazeno ke peyser bêro çê. Niyadano ke vireniya Layiki eskerê Tırki piro. Layik sasbeno hur'na xo de findeno, Vano; "no çiko ame mi ser, ez nika sekiri!"

Seke esker, wertê birri de layiki vineno, çaus nata bota fetelino vano:

- Herbi mefinderê na teroristi pecirê?

Cendirme vano:

- Teslim bena bibe, nêbena sa to kisem'?

Layik hur'na xo de qurmîs beno, veng çira nêvecino.

- Ez qurban! mi simarê sekerd!

- Lazê kutiki vengê xo bîbirne? vano çaus.

Layik yuwas yuwas yêno nejdîyê eskeri, xo keno çöyt vano:

- Sîma mi ra çî wa-zenê?...

Esker;

- To neyta ça fetelina?

Layik;

- Manga ma neytaro şîye, ez ki manga ma dîmero şîyo ke, peyser biyari, zobi çuneweri wenê?

Çaus;

- Kami xapnena to! marê vaze kuyê "Kewrayi?"

- Ez nizon yi kamê! vano Layik.

Naye sero Layiki danê herd ro, danê piro, hama çiton danê piro! Vengê xo vecino herd-asmen.

"Ya Xızır! kotde menda, mi na kafiron destra bixelesne!" vano, hem ki birreno; "Xızır mi 'be destonê xo bîkise, pê destonê ninon mekise!." A deqa, kutkê dewe vengê Layik eşînê pê, lawunê sonê verva Layiki. Kutkê layik vengê wayirê xo naskeno, xo erceno Cendirmon ser.

Ercino cendîrmi, cendirme xo kutiki verra nêxelesnêno, nano pîra kutiki uca kîseno.

Vano;

- Şê'ke ni ma nêwazenê, kutikê ninon ki ma nêwazenê yau!

Layik tenê nefes cêno, verzeno ra kut'kirê şê'keno berbeno.

- Ni heywan simarê sêkerd? vano.

Sono kutiki ser löy nano pîra vêzeno ra.

Çaus;

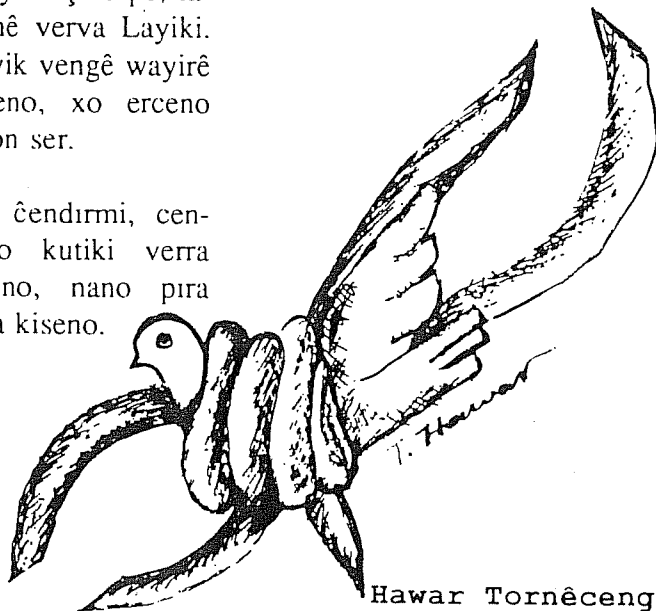
- Ulan insan kutiki qe paçkeno me?.

Emir dano Cendirmon, Layik anca cenê binê sungi, danê piro danê piro... Layik damis nêdano vano;

- kafirenê!

- miro mederê!

- Kewray ke amayi sa, sîma be xo remenê!.

Hawar Tornêcengi

İngilizce konuşmaya mecbur musunuz?

Milliyet 19.02.92 Zülfi LİVANELİ

ABDÜLHAMİD'İN hatıralarını okurken bir bölüm çok ilgimi çekmişti: Tahttan indirildikten sonra Selanik'e gönderilen padişah, Selanik'in en büyük avuntusu olarak F. Selanik'i seçmişti.

Selanik'teki konakta her gün yor ve en ufak ilerlemeyi, hatıralarını kaydediyordu.

Osmanlı İmparatoru bir hükümdarın, ömrü su hayacanına şaşır o kadar önemliydi At Mustafa Kemal'i

hatta bir ara bilinir. O zaman idi. Yani İngilizce.

Türkiye'de İngilizce.

iki y. Ama r

bi tanı. demeyi anıyordum. Az Almanca'yı anlayamıyorum. Acaba m. rem, Kumburgaz'daki yazlıkta komşularına n. safir gelen Helga'dan "Gut, gut!" ya da "danke schön" demeyi öğrendi de onu mu kastediyor diye kuşkulandım.

Aslında Mecliste yabancı dil bilen, hem de iyi bilen çok: Kürtçe, Zazaca, Lazca, Çerkesce, Süryanice gibi dilleri ana dili gibi konuşanlar var. Ama nedense bu diller yazılmıyor da biyografilere, "az Fransızca" ile yetiniliyor.

Zaten bir kısım milletvekili de yabancı dil olarak Türkçe konuştuklarını söylüyorlar.

XXX

Büyüklerimiz de yabancı dile çok meraklı. Hele mühendis olanları Türkçe konuşmalarında bile bir sürü İngilizce sözlük kullanıyorlar ama gelin görün ki yurt dışında İngilizce konuşmaları içler acısı.

Semra Özal, İngiltere'de bir toplantıda Kanun'un söz ederken "Law-maker" (Kanun yapıcı) yeni "Love-maker" (Aşk yapıcı) demişti de hem Hürrem'e duyduğu derin aşktan dolayı hareminden soğumuş olan padişahı seks makinasına çevirmiş hem de Leydi Diana'nın kendini tutamayıp gülmesine neden olmuştu.

XXX

Süleyman Demirel'in Beyaz Saray bahçesinde yaptığı konuşmayı televizyondan izledim. Ne yazık ki İngilizcesi iyi değildi. Önceden hazırlanmış bir metni okuduğu için cümleler doğruyu ama telaffuz, tonlama ve vurgular çok yanlış.

Turgut Özal'ın İngilizce konuşması da aynı derecede bozuktur. Bu liderlerin, once Amerikalının yanında kendilerini de Türkiye'yi de zor duruma düşüren İngilizce konuşma meraklarını anlayamıyorum.

XXX

Meksika Cumhurbaşkanı Gortari bizi Başkanlık Sarayı'nda kabul ettiği zaman resmi konuşmalarını İspanyolca yapmıştı.

Hem de İngilizceyi ana dili gibi bilen bir Harvard mezunu olmasına rağmen!

OKUR 5 Temmuz 1991 Cuma YOR

Budingen'den yazan Sayın Reme Bir'in mektubu:

Zazalar Kürt değildirler

"Sayın Hikmet Bil;

BEN bir Zazayım, kendimi hiçbir zaman Kürt olarak görmedim. Ayrıca benim gibi tüm Zazalar da aynı görüş ve düşünceyi belirtmektedirler. Oysa Ortadoğu'daki Körfez krizi nedeniyle bütün dünyada ve ülkemiz basınında Gümüşhane'den Adıyaman'a, Sivas'tan Bitlis'e kadar olan Zaza halkına hep Kürt denmeye başlandı.

Ayrıca Süryanilere de Kürt diyoruz! Urfa, Mardin, Siirt ve Antep'teki Arap halkına da Kürt diyoruz!.. Muhacirlere bile Kürt diyoruz!.. Kısacası o topraklarda yaşayan herkes Kürt oldu çıktı...

Bugün bu topraklarda yaşayan dili, kültürü, yaşam biçimi ve ayrı ayrı toprak bütünlüğünde yaşayan bu insanlara nasıl Kürt diyebiliriz?

Ayrıca bu saydığım karmaşık toplumların anlaştığı tek dil Türkçe'dir. Onların birbirleriyle anlaşabilmeleri için tercüman tutmaları gerekir.

Gelelim Zaza sorununa, Şimdi bakıyoruz, Kürdistan tarihini işleyen tüm dil bilimci ve yazarlar, örneğin Wilhelm Tomaschek, Encyclopaedia Britanica, L. Molineux Seel, E.S. Soane, Albert Von le Coa, Oscar Mann, V. Minorsky, Nazmi Sevgen, M. Emin Zeki vd.

Zaza dilinin Kürtçe'nin bir lehçesi olmadığını savunan insanlardır.

Ayrıca "Paris Yaşayan Doğu Dilleri Enstitüsü" profesörlerinden Jouce Blau'nun hazırladığı Dr. Şivan tarafından Türkçe'ye çevrilen Kürtçe sözlükteki 6530 Kurmanci sözcükten 2271'inin Zaza lehçesinde kullanıldığını, yani toplam kelime sayısının üçte birinin ortaklaşa kullanıldığını açıklamıştır.

İşte!.. Gerçekleri kendi ağızlarıyla söyledikleri halde, yine de Zaza dilinin Kürtçe (Kurmanci)'nin "lehçesi" olduğunu utanmadan söyleyebiliyorlar!

Kaldı ki, "benzer" diye gösterilen bu 2271 kelimenin de büyük bir kısmının Farsça ve Arapça kökenli olduğu diğer Müslüman toplumlarında da kullanıldığı bilinen bir husustur... Mesela bu tür kelimeler Osmanlıcada, Afgançada, Urduda, Bengali, Belucicede, Tacikçede günümüz Türkçesinde de varsalar, nasıl Kürtçe'nin bir lehçesi olabilirler ki?

Ayrıca 1597 yılında yazılan Kürt tarihi "Şerefname"de şöyle denilmektedir:

"Kürt topluluk ve aşiretleri dil, gelenek ve sosyal yapıları yönünden dört büyük kısma ayrılırlar 1. Kurmane, 2. Lor, 3. Kelhur, 4. Goran... Zazaların adları bile Kürtlerin arasında geçmez."

2000
KIBİNE DOĞRU

WÖCHENTLICHES NACHRICHTENMAGAZIN
AUS DER TÜRKEI

2000's Debu - Mainzer Landstr. 147 - 6000 Frankfurt 1 - W. Deutschland

Hepimizin yakından tanıdığı yazar ve araştırmacı sayın Dr. Cemşid Bender, düzenlediğimiz bir dizi konferans nedeniyle Avrupa'da aramızda bulunuyor. Bilindiği gibi, sayın Dr. Cemşid Bender Kürt ve Alevi kültürleri başta olmak üzere Anadolu uygarlıkları alanında yaptığı çalışmalarla büyük ilgi çekmiştir.

Sözde edilen konuların Avrupa'da yaşayan Türk, Kürt ya da Zaza, Alevi ya da Sunni, emekçi, aydın, öğrenci, demokrat ya da sosyalist hepimizi yakından ilgilendirdiği açıktır. Ülkemizin bugünkü ağır çalkantılı döneminde, Anadolu halkları mozaikinin kardeşlik harçını, özgürlük ve eşitlik temelinde yeniden karmaya büyük ihtiyaç vardır.

Sayın Dr. Cemşid Bender aynı zamanda, bu politikanın en kararlı savunucularından Sosyalist Parti'nin MKK Üyesidir.

"Kürt Tarihi, Uygarlığı ve Alevilik" adını verdiğimiz bu dizi konferanslarda sizi de aramızda görmekten kıvanç duyacağız.

Toplantı Yeri : FRANKFURT ÜNİVERSİTESİ
Bockenheilm HÖRSAL IV
Tarih : 22 OCAK 1992
Saat : 19.30

Zaza realitesi 15 MART 1992

KÜRT realitesinin bolca tartışıldığı şu günlerde Paris'ten yazan Abbas Kırarjer "Bir de Zaza realitesi var" diyor ve aşağıdaki satırları yazıyor...

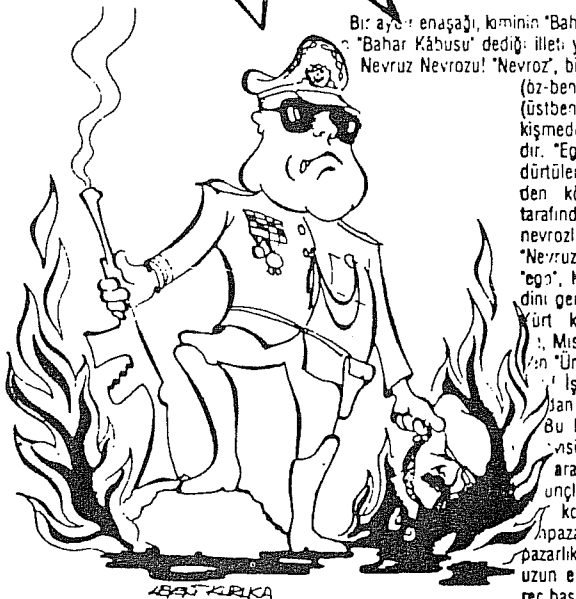
"Türkiye'de Tunceli, Elazığ, Diyarbakır, Sive-rek, Adıyaman, Malatya, Sivas, Erzurum, Erzincan, Kars, Ağrı, Bayburt'ta yaklaşık beş milyon Zaza yaşamaktadır. Metropol-lerdeki Zazalar bu sayının dışındadır. Başta HEP olmak üzere bütün Türkiye partileri ve Kürt hareket-leri dernekleri, Zazaları Kürt saymaktadır. Zazala-rın Kürt olmadıklarını baş-ta Evliya Çelebi olmak üzere dilbilimci Oskar Mann, Karl Hadank, Kür-dolog Dr. M.V. Burinnes Minorsky gibi araştırmacı-lar vurgulamaktadırlar.

Son dönemde Kürt ve Türk halkının kardeşliğinden dem vuranlar Zazala-rı unutmış gibidir. De-mokrazi ve eşitlikten bah-seden kuruluşlar Zazaları ve Zazacayı inkâr ediyor-lar. Zazaları Kürtlerden saymaktadırlar. Gerçek orıa yerde duruyor. Tür-kiye'de bir kardeşlik var-sa bu Türk, Kürt, Zaza, vb. lerinin kardeşliğidir. Eşit-lik temelinde dilimizi ko-nuşmak, gelenek ve gö-re-neklerimizi sürdürmek is-tiyoruz. Biz Zazalar dili-mizin tanınmasını istioy-ruz, kültürel özerklik ta-nınmasını istiyoruz. Bir yandan Kürt örgütleri öte yandan Türkiyeli örgütler Zazalara bir kılıf uydur-mak istiyorlar. Devletin yıllarca Kürtlere takındığı tavırları şimdi Kürtler Zazalara takınmak istiyor. Zazacanın, Kürtçenin bir lehçesi olduğunu söylö-yorlar. Bu insanlar tarih okumuşlar mı?

VENG U VAZ!

MART 1992

DOĞRU

Nevruznâme

CAN YÜCEL

Bir aydır enaşağı, kominin "Bahar Sendromu", kimi-nin "Bahar Kâbusu" dediği illeti yaşıyoruz. Onun adı Nevruz Nevroz! "Nevroz", biliyorsunuzdur, "ego" (öz-benlik) ile "super-ego" (üstbenlik) arasındaki çekişmeden doğan bunalmıdır. "Ego", özgüdüleri, ilke dürtüleri yaşama düzenin-den köklenen "üstbenlik" tarafından kısıtlanınca, buna nevrozla tepki gösterir. Bu "Nevruz" örneğinde ise, "ego", Kürt gerçekliği, ken-dini gerçekleştirmek isteyen Kürt kimliği! "Super-ego" ise, Mistik-Millî den kökle-nen "Üniter Devlet" ideolo-gi. İşte "Nevruz Nevroz" dan patlak venyor. Bu Nevruz Nevroz'u'nun amacı ise, ameliyat masa-sında koşuşturmak, unçlara, bilncilere "nar-kot" koşturmak yerine, bu pazarından insanca bir pazarlık masasına açılan uzun erimli bir siyasal sü-reç başlatmaktır. Bugünkü dersimiz yine Dersim olmamak! Çünkü bugün bugün değildir artık. Bugün, yeni bir gündür. Ye-ni Gündür, Nevruzdur.

Almanya'dan yazan Sayın Kaya ve 10 arkadaşının mektubu:

Kürt nüfusu ve gerçekler

Sayın Hikmet Bil,

TÜRKİYE'de yaşayan Kürt asıllı yurttaşlarımızın sayısına ilişkin verilen rakamların bir-birini tutmadığı açıktır.

Bazı kaynaklar bu rakamı 3-4 milyon olarak gösterirken diğ-er bazı kaynaklar ise 15-20 milyon olarak belirtmektedir. Birbirini tutmayan bu rakamlar bile bu işte bir gariplik olduğunu açıkça ortaya çıkartmakta iken, asılsız iftira ve çirkin yalanlarla dış ülkelerde Kürt propagandası yaparak Türkiye'yi karalamaya çalışanlara, tarafsız gözlemciler ve hatta Avrupalı gözlemcilerin konuya ilişkin rakamlarını ver-mek istiyorum.

Türkiye'de yaşayan Kürt nü-fusu, bu gözlemcilerin verdikleri bilgiye göre Türkiye nüfusunun % 7'si ile 10'unu oluşturuyor. Yani 4-6 milyon...

Kürt asıllı yurttaşlarımız ço-ğunlukla Doğu Anadolu bölge-sinde yaşamaktalar. Ayrıca Gü-neydoğu ve Doğu'da yaşayan "Zaza"lar da Kürt değildir. İşte yakın bir hesap:

Pilis, Mardin, Siirt ve Muş şehirlerin merkez nüfusu 15-60 bin arasındadır. En büyük il, Diyarbakır bile fazla bir nü-fusa sahip değildir. Kaldı ki, bu Kürt asıllı olmayan da yaşamaktadır. Gaziantep, K.Maraş, Van, Malatya gibi şehirler ise zaten kozmo-

polit bir yapıya sahiptir.

Hal böyle iken, Kürtlerin nü-fus varlığına ilişkin rakamların abartılması niye?

Üstelik onlardan esirgenen haklar neler?

Bugün Bulgaristan'da, Yuna-nistan'da yaşayan azınlıklara bir okula gitmek, ev, oto ehliyet almak bile yasağken, Kürtler hangi haktan yoksun bırakılmış-lardır? Konuyu gerçeklerinden sıyrarak kendi çıkarları doğrul-tusunda malzeme yapanlara sesleniyoruz:

T.C. devletin işleri Tür-kiye'de konuşulur, Türkiye'de çözüme bağlanır. Almanya'da, Avrupa'da yaygara koparmak nafile. Ablan nutuklar, Kürt hal-kının mücadelesi adına değil Türkiye'yi küçük düşürme adına.

ASILSIZ suçlamalarla kendi-nizli duyuracağınızı sandı-ğınız sizler; rahat bir yaşam sürmeyli de ihmal etmeyip Av-rupa ve Almanya'da kalmakta direnirken niye o çok övdü-ğünüz sosyalist ülkelerde yaşa-mayı tercih etmiyorsunuz? Çok partili rejimlere, demokrasilere inanmayan sizler; rahat bir ha-yat sürdüğünüz Avrupa'da ya-şıyor olmanız hangi gerekçe ile açıklayabilecek ve ülkemiz aley-hinde propagandalarınız ile ney-çözümlenebileceksiniz? Saygıla-rımla

Büdingen'den yazan Sayın Reme Bir'in mektubu:

Biz Zazalar Kürt değiliz ki?

BİLİRSİNİZ ki, Türkiye'de Kürtçe konuşanlar Kürtler ve Zazalar diye ikiye bölünüyorlar. Gerçi Zazalar da yerel dilleri olduğu için Kürtçe konuşurlar, ama onlar hem Kürt değildirlar, hem de başka bir Kürtçeyi konuşurlar.

Bu gerçeği nçin mi vurguladım?

Şunun için ki; Şimdi artık Türkiye'de Kürtçe de serbest konuşulan bir dil oldu ya... Bakıyoruz, Rojname diye Kürtçe haftalık bir gazete çıkarıl-maya başlandı...

İyi güzel ama, başta 5 gazetesinin yan yarıya Kürtçe ve Zazaca çıkacağı ilan edilmesine rağ-men, şimdi bakıyorum 40 sayfalık gazetesinin 36 sayfası Kürtçe!... Geriye kalan sadece 4 sayfası ise Zazaca!...

- Niçin bu ayrımda?

Demeden geçemiyorum...

Oysa Türkiye'de Zazalarla Kürtler sayıca birbir-lerine eşit sayılırlar!

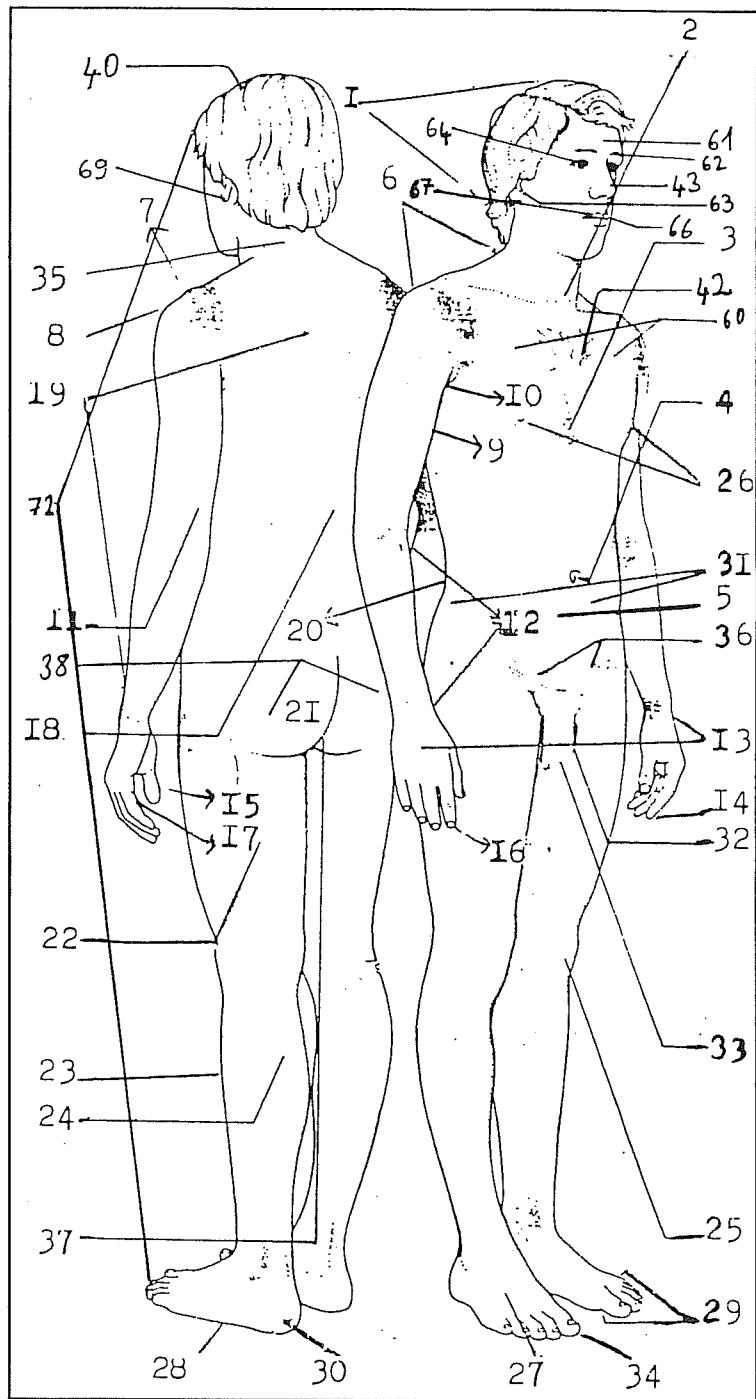
Yani biz Kürt olmayan Zazaları da, böylece kendi propaganda çerçevelerine çekip, Kürtleştir-mek hevesinde midirlar? Eğer böyleyse, bu buz gibi bir kötü niyet örneğidir!

Oyle sanıyorum Rojname'yi çıkaranlar herhalde Kürt örgütlerinden korkmaktadırlar ki, onlara bile bile alet olmaktadır!...

Umanm ilk fırsatta, Kürtçe konuşsak bile Kürt olmayan biz Türk vatandaşları Zazalara, bu husus-ta bir açıklama yaparlar. *Hürriyet, 18.02.92* Saygılarımla.

TIFILÊ CANI/GANI

1. Sare
2. Vile
3. Şêne
4. Nak
5. Vêre
6. Doşi/Serê Hermi
7. Kılıki
8. Herme/Harme
9. Beqa Hermi
10. Bûnê çengi
11. Zend
12. Boji
13. Pışta(serê) deşti
14. Dest
15. Bêçike
16. Nenûk
17. Keşa Deşti
18. Miane
19. Pışti
20. Kaleke/Kişte
21. Toldır
22. Qor
23. Peêke/pêke
24. Beqa peêke/pêke
25. Zoni/zani
26. Cızıki/çıçiki
27. Lunge/nunge
28. Bûnê Lunge
29. Pozikê Lunge
30. Pasma
31. Golm(i)
32. Penis/kir
33. Xezna/kıs(ceni)
34. Herji/Heliki
35. Bêçika Lunge
36. Kortike
37. Golmık
38. Qene/qne
39. Qinesle
40. Puzık
41. Por
42. Pirç
43. Muye
44. Pırnıke
45. Saro husk
46. Paga miani
47. Astikê pırnıke
48. Xımajigi/xımagi
49. Dıdani/yerxi/Sır-
kutiki
50. Hurikê vili
51. Mora Miani
52. Mora vili

52. Astê şêni
53. Parşi
54. Huriki
55. Kabokê deşti
56. Saa Zoni
57. Sevoke
58. Kırıkê goşi
59. Kerrıke
60. Gepe/gepıke
61. Çare/bese
62. Buri
63. Goşi

64. Bizangi
65. Ri/rû
66. Fek
67. Lew
68. Şilke/sırote
69. Çıçıkê goşi
70. Gıpiri
71. Ruçık
72. Bezne

Axtıriye amorê 2. de

Arekeri: X. Çelker,
H.Tornêcengi, Cansa

Aus unserem Leben in der Migration

- * In den folgenden Seiten versuchen wir Ihnen Informationen aus unserem verschiedenen Lebensbereichen in der Migration zu vermitteln.
- * Neben Berichten über unsere soziale Lage, werden Sie Arbeiten und Publikationen von unserem Künstlerinnen und Künstlern kennenlernen.
- * In dieser ersten Ware Ausgabe stellen wir den Lyriker *Kemal Astore* vor. Das Vorwort und das Gedicht "Kes çino / Niemand da" aus seinem Buch, für unsere Zweisprachigen Leser in zwei Sprachen.

Die Gedichte von Astore lösten unter zaza-sprachigen Leser und in seinem deutschen Freunden große Freude aus. Im Herbst '91 erschien sein erstes zweisprachiges Buch "Hazar Dengizê Zerrê Mı de / Tausend Wogen im Herzen" 62 Seiten, bei Berhem Verlag in Stockholm - Schweden. Das Buch kann über "Ware" bezogen werden.

VORWORT

Liebe Leserin, Lieber Leser,

mit dieser ersten Ausgabe der Zeitschrift WARE (lies: Uare) machen Sie sich bekannt. WARE ist eine Zeitschrift zur Pflege und Erhaltung der Zaza-Sprache und deren Literatur. WARE veröffentlicht neben Zaza-Texte (Volksmärchen, Gedichte, Kurzgeschichten, Fabeln, Sprichwörter usw.), auch Beiträge und Übersetzungen in türkischer und deutscher Sprache. Außerdem wird unsere Redaktion Forschungsarbeiten von Historikern, Sprachwissenschaftlern und Reisejournalisten umfangreich berichten, die in verschiedenen Sprachen verfaßt wurden. Diese werden wir in Reihenfolge, nämlich in der Originalfassung, dann in Zazaki oder in Türkisch publizieren. Aber auch werden wir aktuelle Ereignisse aus unserem Leben in der Heimat und der Migration berichten.

Das Wort "WARE" bedeutet in Zazaki, der Sprache der Zazas, etwa "Sommerweide" bzw. "Hochalm", und in anderweitiger Bedeutung aber auch "Heim" bzw. "Heimat".

"WARE" ist nicht die erste Zeitschrift, die in Zazaki publiziert. Vor dieser ersten Ausgabe von WARE gab es verschiedene Zeitschriften, die auf Zazaki in Ausland mit ihrer Erscheinungen zazasprachige Migranten angesprochen haben. Es sind: *Ayre, Piya, Waxt, Raya Zazaistan, Rastiye, Berhem, Desmala Sure u.a.* Neben diesen Literatur- und Kulturzeitschriften gibt es auch manche kurdische (kurmandschi) Zeitschriften, die gelegentlich auch Artikel auf Zazaki mitveröffentlichen.

Durch das Echo der oben genannten Publikationen haben die im Ausland lebenden Zazas ein großes Interesse gewonnen, um sich für die Pflege ihrer Muttersprache und Kultur verantwortlich zu fühlen und zur Erhaltung zu bemühen. Dadurch entstanden seit 1980 in der europäischen Migration zahlreiche wissenschaftliche, literarische, künstlerische Publikationen.

Kurz etwas über das Zazaki (lies: Sasaki) und über die Zazas. Das Hauptsprachgebiet der Zazas ist am oberen Euphrat in Ostanatolien und zwar in folgenden Städten und deren Umgebungen: Sivas, Erzincan, Varto, Bingöl, Dersim (Tunceli), Elazig, Diyarbakir, Siverek usw.. Das Zazaki ist eine indo-europäische Sprache und gehört zu der neuiranischen Sprachfamilie an. Sie ist verwandt am nächsten mit dem Goran, dem Persischen und dem Kurdischen. Über die Bevölkerungszahl der Zazas liegen offiziell keine konkreten Angaben vor. Aber nach manchen Quellen schätzt man ihre Zahl drei, nach manchen fünf-sechs und nach manchen acht Millionen. Diese Angaben beziehen sich auf ihre Gesamtzahl in ihrer Heimat, in der Westtürkei und im Ausland.

Auch in der Bundesrepublik Deutschland leben viele Zazas. Schätzungsweise ist jeder sechste Emigrant aus der Türkei ein Zaza.

Das Zazaki wird in der Türkei als "Kurdisch" angesehen und wird wie Kurmandschi/Kurdisch bekämpft. Das Zazaki ist die einzige Sprache, die ethno-geographisch innerhalb der heutigen Grenzen der Türkei gesprochen wird. Da sie aber in der Türkei nicht offiziell zugelassen ist, ist sie besonders um ihre Existenz bedroht. Das heißt, wenn das Zazaki in der Türkei vernichtet wird, bedeutet das, daß infolgedessen diese Sprache in der ganzen Welt nicht existieren wird.

Deshalb hat WARE das Ziel die Sprache und die Kultur der Zazas außerhalb der Heimat, hier im Ausland, zu pflegen und zu bewahren.

Diesbezüglich wünschen wir uns Solidarität und Unterstützung von verschiedenen Institutionen und Personen, wie Universitäten, UNESCO, der Presse, von caritativen Verbänden, Künstlern und auch natürlich von jedem Einzelnen...

In diesem Sinne begrüßt die WARE-Redaktion jede Unterstützung und Freundschaft.

KES ÇİNO

Birron, birron, birron, kes çino,
Nata ceron, bota ceron, kes çino,
Vengê mî beno berz, reseno asmên
Birron, birron, kes çino.

Zerrê dêsû de vengo teng,
Hazar mîleto kutora ceng,
Welato bêkeso eskerê barbaru ver,
Birron, birron, kes çino.

Adiro, dewu ser vêseno,
Muziro, gon u gonaşêr ver sono,
Kes çino derdu rê melem biveco,
Birron, birron, kes çino.

Koyê Muzîrî jê çîla vêseno,
Wertê inu de qelbê Zazau erzeno,
Tenga roz' u sewunê dergu de,
Birron, birron, kes çino.

Kemal Astore

NIEMAND DA

*Ich rufe, rufe und rufe,
niemand da.*

*Ich drehe mich hierhin,
drehe mich dorthin, niemand da,
Meine Stimme erhebt sich, erreicht
den Himmel,
Ich rufe, rufe und rufe,
niemand da.*

*Zwischen den Wänden ist die
Stimme eng,
Tausende sind in
den Aufstand gezogen,
Die herrenlose Heimat stöhnt unter
der Gewalt der Barbaren,
Ich rufe, rufe und rufe,
niemand da.*

*Das Feuer brennt auf dem Dorf,
In den Munzur-Bergen*)
fließt Blut,
Niemand da, der gegen Kummer
ein Mittel findet,
Ich rufe, rufe und rufe,
niemand da.*

*Die Munzur-Berge leuchten
wie Fackel,
Auf ihnen schlägt das Herz
der Zazas,
In der Enge der langen Tage
und Nächte,
Ich rufe, rufe und rufe,
niemand da.*

Kemal Astore

*) Munzur Berge: Eine Gebirgskette am oberen Euphratarm, die sich zwischen Erzincan und Dersim abdreht.

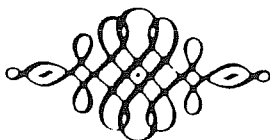
Kemal Astore ist im Jahr 1960 in dem Ost-anatolischen Stadt Erzincan geboren. 1971 kam er mit seinem Eltern und Geschwistern nach Deutschland. Nach einer technischen und sozialpädagogischen Schule arbeitete er als Sprachlehrer für Türkisch und Deutsch.

Kemal Astore schreibt seit '79 Gedichte und Kurzgeschichten in seiner Muttersprache Zaza und Deutsch. Neben seiner Dolmetscher- und Übersetzer tätigkeit im Zaza und in Türkisch unterrichtet er Türkisch für Deutsche. Seine Gedichte wurden im Rundfunk, in verschiedenen Zeitungen und Zeitschriften veröffentlicht.

Kemal Astore serra 1960 de sukunê Anadolîye ra Erzincan de amo dina. Serra 1971 de ebe maye, pi u biraunê xo ra amo Almanya. Mektebê teknik'u sosyali ra têpiya zone Almanki u Tırki ra maylimeni kerde.

Kemal Astore serra '79 ra hata nika Almanki'ra u Zazaki'ra kîlamu u meselune kîlmu nusneno. Zazaki u Tırki'ra kare çarnayêne de u maylmine de gurino. Kîlamê xo; Almanya de radio de, roznamu u pêseroku de veciay. Ebe resimkarêna xo ra kî, nasbeno.

VORWORT

QESO VERÊN

Eine Minderheit unter einer Minderheit sind die etwa 2 Millionen Zaza-Sprecher, die unter den Kurden von Ostanatolien leben. Vor vielen Jahrhunderten wanderten sie, aus eine Region südlich den Kaspischen Meers kommend, in ihre jetzige Heimat ein. Heutzutage bewohnen sie ein Gebiet, das zwischen den oberen Läufen von Euphrat und Tigris liegt, von Ersindschan im Norden bis Siwerek im Süden, von Tschemischgesik im Westen fast bis zum Vansee im Osten. Dieses Land ist im Laufe der Zeit mehrmals von verschiedenen Völkergruppen überrannt worden. In letzter Zeit, besonders im freieren geistigen Klima ihres mehr oder weniger freiwilligen westeuropäischen Exils, fangen viele von ihnen an, ihre Sprache zu Papier zu bringen, sei es in der Form von Volkserzählungen, Kurzgeschichten oder von Gedichten.

Einer dieser Schriftsteller, dessen Gedichte auf Zaza und Deutsch in Ihren Händen liegt, ist **Kemal Astore**. Am Schluß stellt er sich in wenigen Worten vor. Sein Dichtername bedeutet Stern. Möge sein Leuchten genüßreich sein.

D.N.M.

Zerrê zu qomo senik de Zaza'yi zu qomo de senik teşkil kenê. Nu qom 2 milyonu ra jêdeo Zazaki qesey keno u Anadolîya verroze de wertê Kırdaşi'yu de maneno. Nia ra Zaza'yi zaf se-serru ra raver peroziya Dengizê Hazar'ra amê welatê xu yo nıkayên. Ei ewru wertê mıntıqa Çemê Fıratê cori u Çemê Dicle de wes vîndenê. Zune de Erzincan'ra bicê pêroze de hata Siwerekî, verva sondi de Çemusgezîk'ra verrozi de hata Golê Wani. Nu diyar wext de rew-rew şîya grubunê qomu de mendo. Na wexto peyen de haê ke, ebe waştene u yaki bêwaştene, eke çîlunyo amê xeribiye, inu ra taê na atmosfera serbestiye de zonê/zîwanê xu hetê meseleu ra, sanîku ra, ya kî hetê kîlamu ra anê xete ser.

Ni nustoxu ra zukek kî, kitabê ei Zazaki u Almanki'ra nika suma dest der o, **Kemal Astore**'o. Peyniya kitabî de ebe dî-hirê qesu naskerdene xu dano sîma. Name ei yo Zınatkar, Almanki de "Stern o". Roştê ei sîma rê wes bêro.

D.N.M.

Das internationale Frankfurt hat die Wahl

LISTE 15

GRUNDSATZPROGRAMM
Der
EXILGRUPPE DERSIM (Zaza's)
Gegen
DISKRIMINIERUNG
Für
CHANCENGLEICHHEIT

EXILGRUPPE DERSIM (ZAZA'S)

VORSTELLUNG DER LISTE 15

Die Liste der Exilgruppe Dersim (Zaza's) setzt sich aus demokratischen Intellektuellen aus Dersim (Tunceli) zusammen. Zazas leben im Osten der Türkei- im nordweslichen Teil von Kurdistan. Etwa 3 bis 5 Millionen Menschen in der Türkei sprechen Zaza. Die Sprache Zaza ist wie Kurdisch eine mit der persischen verwandte Indoeuropäische Sprache.

Im Laufe der Türkisierungsprozeß wurden Armeiner, Kurden und Zazas massiv unterdrückt. 1938 wurden ca. 60.000 Menschen in Dersim von den türkischen Nationalisten umgebracht. Die Unterdrückungspolitik der Türkei setzt sich bis heute fort.

Auf Grund dieser nationalistisch-rassistischen Politik sind die Zazas gezwungen, ihre heimatlichen Dörfer und Städte zu verlassen. Viele von ihnen leben heute zerstreut in aller Welt, insbesondere in Europa, davon die meisten in Deutschland. Der durch die türkische Politik bedingte Verlust der Geschichte, Kultur und Sprache bringt oftmals Identitätsschwierigkeiten, auch der hier lebenden Zazas mit sich.

Wir, Intellektuelle Zazas aus Dersim, wollen die sozialen und kulturellen Probleme und die verdrängte Vergangenheit der Menschen mit zazaischer Sprache und Kultur, die in der Türkei immer noch verboten ist, bearbeiten, sie auf kommunaler Ebene vertreten und ihre Probleme in dem multikulturellen Frankfurt/M zur Sprache zu bringen. Damit, so hoffen wir, werden wir auch zur Verständigung der verschiedenen Kulturen in Frankfurt/M beitragen.

Bürgermeister Moog, der Wahlleiter(links) Stadtrat Cohn-Bendit(rechts) und ein Kandidat der EDZ

KURZPROGRAMM DER LISTE EXILGRUPPE DERSIM(ZAZA'S)

Wir 5 Millionen Ausländer in Deutschland und davon 150.000 in Frankfurt/M sind feste Bestandteile dieser Gesellschaft. Die Probleme dieser Gesellschaft sind auch unsere Probleme. Wir haben zu der Wirtschaft und dem sozialen und kulturellen Leben dieser Gesellschaft beigetragen und wollen deswegen auch zum politischen Leben der deutschen Gesellschaft beitragen und versuchen, über die Probleme gemeinsam zu diskutieren und entsprechend entlastende Konzepte zu entwickeln.

Wir, die Liste der Exilgruppe Dersim (Zaza's), treten für ein gleichberechtigtes Zusammenleben aller Nationalitäten und Rassen in der BRD, in besonderen in Frankfurt/M ein. Als benachteiligte kleine Volksgruppe aus der Türkei wollen wir hier in der BRD für gleiche Rechte und Chancengleichheit in allen gesellschaftlichen Bereichen eintreten:

- * soziale und kulturelle Gleichberechtigung auf kommunaler Ebene,
- * keine Diskriminierung wegen nicht Angehörigkeit zur deutschen Nation und Kultur,
- * Förderung von Aktivitäten gegen Ausländer- und Asylantenfeindlichkeit,
- * aktives und passives Wahlrecht auf kommunaler Ebene als Einstieg in das Leben der Politik

und Wirtschaft auf Bundesebene.

Ferner wollen wir in Fragen der Kommunalpolitik in Frankfurt wie,

- * in der Kinder-, Jugend- und Schulpolitik, im Bereich der Bildung und Weiterbildung,
- * in der Wohnpolitik,
- * in Fragen der Ökologie wie Müll- und Verkehrspolitik,
- * in Fragen der Politik der Frauen, insbesondere der benachteiligten ausländischen Frauen,
- * in Fragen der Kultur, wie Einrichtungen von kommunalen Radiosendungen in Minderheitssprachen wie z.B. Zaza, gleichberechtigte Partner sein.

DERSİM LİSTESİNİN PROGRAMI

Almanya'da 5 milyon yabancı yaşamaktadır. Bunlardan sadece 150.000 kadarı Frankfurt şehrinde yaşamaktadır. Mevcut olan bu potansiyelin %20.4ü Türkiyeden gelen; Türk, Kürt, Ermeni, Zaza ve Arap uyruklu vatandaşlardan oluşmaktadır.

Almanya'ya gelenlerin büyük bir kısmı geçici olarak burada kalmayı ve tekrar geri dönmeyi düşünüyorlardı. Geri döndüklerinde, burada biriktirdikleri sermaye ile geldikleri yörelerde çeşitli iş alanlarında faaliyet göstermek gibi bir amaçları vardı. Fakat buralarda geçirdikleri uzun dönem, onları bu amaçlarından günbegün kopardı.

Almanya'da yaşayan yabancılara yapılan bu tür sosyo-politik haksızlıklara bir nebze olsun karşı koymak, mevcut gündemi Alman olmayan tüm göçmen vatandaşların lehine çevirmenin bir vasıtası olarak, 1 aralık 91 tarihinde Frankfurt da yabancılar temsilciliği için seçim yapılacaktır. Bu seçim sonrası Frankfurt şehrinde yaşayan yabancının sosyal, kültürel, politik ve ekonomik haklarının genişletilmesi ve yaygınlaştırılması amacına uygun olarak; Ausländer Vertretung (KAV) mahalli meclisinden listemiz tarafından aşağıdaki talepler yoğun bir şekilde savunulacaktır.

Kısaca şu sorunlara ağırlık verilecektir:

- * Tüm yabancı göçmenlere bölgesel ve merkezi düzeyde seçme ve seçilme hakkının tanıtılması!
- * Toplumun her kesiminden insanlara mahalli düzeyde sosyal ve kültürel eşitliğin sağlanması!
- * Yabancı düşmanlığa ve ırkçılığa son verilmesi için mücadele edilmesi!
- * Yabancı gençliğin sorunları ile ciddi olarak ilgilenilmesi!
- * Yabancı kadınların sorunlarının, özel olarak okuma yazma bilmeyen, dezavantajlı durumda bulunan yabancı kadınların sorunlarının ele alınması!
- * Konut sorununun halledilmesi için daha yoğun çabanın harcanması!
- * Eğitim ve okul politikasının sağlıklı bir yapıya oturtulması!
- * Değişik Milletlerden kültürler arası bağları pekiştirmek, ve bu kültürlerin dostca yanyana tolerans ufkunun genişletilmesi için maddi ve manevi yardımın yapılması!

Tüm bu saydığımız talepler dışında DERSİM LİSTESİ olarak yok olmayla karşı karşıya bulunan Zaza(Dımlı) dili ve kültür değerlerinin tarihi bir çerçefe içerisinde korunup savunulması sorununa da ağırlık vereceğiz.

Bu anlamda tüm dil ve kültür değerlerine yapılan her türlü totaliter-baskıcı uygulamalara karşıyız. Bu doğrultuda yabancılar seçimine aktif olarak katılmanızı ve DERSİM LİSTESİNİ /EXILGRUPPE DERSİM (EDZ) desteklemenizi istiyoruz.

PROGRAMÊ LİSTA EXILGRUPPE DERSİM (EDZ)

Almanya de 5 milyoni xerivi(Ausländer) estê. Nine ra 150.000 zerê suka Frankfurt de nisenê ro. Wertê nayine ra 30.700 cêni u cuamerdi Tırkiya'ra amê, eve kok u binyate xo ra; Tirkê, Kurdê,Ermeniyê, Zazayê u Arabê.

Waxto ke ma ameyime na Welat, aqil u fikrê ma de ju xeyal bi. Ma va belka xo rê zamanê gurime(xebetime), uzara têpiya peyser some welatê xo, xo rê ya ju bon saneme pê, ya ju hêga ya ki ju dukanê hêrneme, pê weşiya xo garanti keme. Iyê ke amê wendis, vake;" ma wendisê xo ra têpiya some welatê xo".

Êaqat raştiye nia nêbiye. Ma roze 've rozê welatê xo ra, kulturê xo ra kutime dūr. Domanê ma na welatê de amey dina, ita bive pil, ita sone mektevu. Qe ma, biwajime-mewajime, ma êndi parçeyê de sosayêtê na welatî'me.

Ma; pilkerdena domanunê xo u weşiya xo, na welat'ra gore kerda rast. Raverşiyana na welati (Almanya) de emegê ma karkeru zafê. Ma naza xeyle serri viyarnayi ra, zaf emeg çarçerd, zafi ki xebetiyayme. Serva na emegê ma, wazeme ke wertê na kultur u camati de cayê ma ki bibo. Na emeg u serrunê ma ra gore; haqa ma wa politiki, sosyal u kulturî çina ya ki zaf senika. Yani haqa ma u sarê Almanu ju dustra niya. Hetê kultur u politika ra ju dustra nime. Almanya de taê wazene ke, zon u kulturê xerivu asimile bo. Ma zoneme ke zon u kulture Almanu hukim keno, hama ma nêwazeme ke zon u kulturê ma kokra vindbo.

Na sebebra; 01.12.1991 Frankfurt'de seveta Meclisê Xerivu verva politika bêadaleti hona sifte ju seçim beno. Na seçim seveta qomê ma muhimo. Roza seçim de şêrê sandiqe ser, reyê xo biderê LİSTA DERSIM(15). Hên bikerê ke, ma ra ki taê Temsildari seveta probleme mîlete ma vejîyê.

Na seçimde;

- * wazeme ke problemê Qomê ma sero qeseybo!
- * wazeme ke serva zon u kulturê ma kar bibo!
- * wazeme ke restnayêna domanu u xortu rê wayir vejîyê!
- * wazeme ke zonê Zazaki deki yayinê radyoyi bibo!
- * wazeme ke seveta Qomê ma sosyaldaniş bibo!
- * wazeme ke raştîstên u dismenêna xerivu wertera wedariyo!
- * wazeme ke qedr u qiymetê hermetu bizoniyo, diskriminiyên wedariyo!
- * wazeme ke politik mülteçiu tever meerzê, iltica têdine qewulbo!
- * haqa seçimê aktif u pasif wazeme!
- * wazeme ke politika mektevi de, heqa qesê xerivu bibo!

Na talepu ra qeyr wazeme, verva asimilekerdena zon u kulturê xo vejîme. Cao ke, ma wertera qırfiayme ameyme, rozê 've rozê beno tol, zon u kulturê ma beno vind. Dewleta Tirk serva politika xo ya qefçile, mîletê ma surgin kerd, xortê ma dayi kistene, êştra dare u zindanunê xo de poynayi. Eve reça faşizmê nalotmeyî polis u candermê xo qelewnayi welatê ma o rindek, kerd xan u xirave. Eve zor, zon u kulturê ma ma re kerd tomete. Adet u tore ma, jiyar u diyarê ma dardi we, namus u şêrêfê ma eşti binê lingonê xo. Îsanê ma jumin ra fişt've dūr, ma xove xo rê kerdîme xam u xêşir. Hama umudê ma weşiya ma rê hona vind nêbiyo. Eke hata nika na zon, na kultur vind nêbiyo sa; na ra tepya ki vind nêbeno. " Zono ke ame nustene vind nêbeno!".

Nêyrao ke;

Ma seveta mîlete xo ju Lista sana pê. Wazeme ke politika xo nara têpya eve zonê xo yê delali bikerime. Bingê kulturê ma haştiye u ciraniye sero virajîyo. Dismeniye ra dūrime. Kam ke dest danora ma, ma ki inu de her daym birayme. Wastena ma awa ke, ma ra ki jê têde mîletê bin Frankfurt'de idarê demoqraside temsildai vejîyê.

Tim seveta na sebebu ra:

LİSTA DERSIM (15) lista sima wa, cîrê wayir vejîyê!

Hên bikerê ke, na Liste ra Temsildaru birusnê Camatê Xerivu/Ausländer Vertretung(KAV)!

Wes u war bimanê!

Wählen Sie ✕
EXILGRUPPE DERSIM (Zaza's)
EDZ

DERSA ZONÊ MA -I / ZAZAKI FÜR ANFÄNGER -I

Nustoxe: Rozşêne

Waxt: Marte 1992

Ca: Almanya

I. Dı ciniye çarşı-de.

Besere: Ma 've xêr di!

Keyzane: Xêr 've sılamet!

Besere: Tı se kena? Wes-a rınd-a?

Hal? Çêf? Canê to? Zameti? Domoni?

Keyzane: Haq 'toa 've to nêkero. Ez rınd-une. Zameti çinê.

Domonê ma rındi-ê.

Tı ki wes-a rınd-a?

Besere: Haq raji-vo. Na sate helmê mı-der-o.

Tı kata sona?

Keyzane: Ez son çê.

Besere: Waxtê to ke bi, bê çê ma.

Keyzane: Rozê ez yon.

Besere: Xatır 've to!

Keyzane: Oxır-vo!

I. Zwei Frauen in der Stadt: Gruß- und Abschiedsformel

Besere: Grüß dich!

Keyzane: Guten Tag!

Besere: Wie geht es dir?

Keyzane: Danke. Es geht mir gut, und dir?

- Besere: Es geht mir auch gut, Danke. Wohin gehst du?
- Keyzane: Ich gehe nach Hause.
- Besere: Wenn du Zeit hast, komm zu uns.
- Keyzane: Ich werde eines Tages kommen.
- Besere: Auf Wiedersehen!
- Keyzane: Auf Wiedersehen!

II. Qesê Newei Neue Wörter

Ma 've xêr di!	Grüß dich!
Xêr 've silamet!	der Gegengruß (wörtlich: Gnade und Friede)
Ti se kena?	Wie geht es dir?
Wes-a rind-a?	Geht es dir gut?
Hal	die Lage
Çêf	die Laune
Canê to	deine Seele
Zameti	die Sorgen
Domoni	die Kinder
Haq 'toa 've to nêkero!	in Beantwortung der Frage "Wie geht es dir?" (wörtlich: Gott soll dir nicht chaden)
Haq raji-vo.	Danke. (wörtlich: Gott sei zufrieden)
Na sate helmê mi-der-o	Ich lebe noch.
Ti kata sona?	Wohin gehst du?
çê	das Haus, Heim
waxt	die Zeit
rozê	eines Tages

Ez yon.	Ich komme
Xatır 've to.	gesagt, wenn man Abschied nimmt (wörtlich: die Gedanken seien mit dir)
Oxır-vo.	in Beantwortung des Abschieds (einen guten Nachhauseweg)

III. Çituri vajime?

<u>Herfê vengîni</u>	<u>Herfê fonetiki</u>	<u>Mesela</u>	<u>Almanki</u>
a	[a]	<u>a</u> smê	Mond
e	[ɛ]	<u>e</u> z	ich
ê	[iɛ]	çêf	Laune
ya ki:	[e]	rozê	eines Tages
ı	[ɨ]	xatır	Gedanken
i	[i]	kı	auch
o	[o]	tö	Dein
u	[u]	- <u>u</u> ne	(ich) bin
ü	[y]	l ^ü ye	Fuchs

IV. Gıramatikê Zonê Ma

<u>Ma vame:</u>	<u>Almani vanê:</u>
<u>Ez</u> nêwes- <u>une</u>	Ich <u>bin</u> krank.
<u>Tı</u> nêwes- <u>a</u>	Du <u>bist</u> krank.
<u>O</u> nêwes- <u>o</u>	Er <u>ist</u> krank.
<u>A</u> nêwes- <u>a</u>	Sie <u>ist</u> krank.

V. Nıka tı vaze!

V. Nika tı vaze!

Mesela:

Meleke/Nuriye Meleke: Ma 've xêr di!
 Nuriye: Xêr 've sılamet!

1. Xezale/Pembe:
2. Rıza/Mursa:
3. Elife/Xatune:
4. Rojda/Zeynebe:
5. Weli/Wuşê:

VI. Nika tı pers ke!

Mesela:

Kerem/Wuşê: Kerem: Tı se kena? Was-a, rınd-a? Hal? Çêf?
 Wuşê: Haq raji-vo. Ez rınd-une. Tı ki wes-a?

1. Gule/Wuşniye:
2. Rindek/Kêzabane:
3. Ali/Hese:
4. Dawîd/Weli:

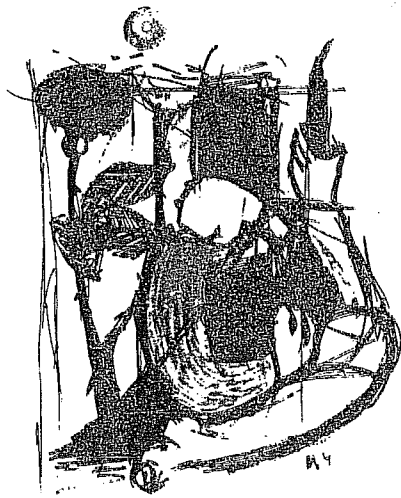
VII. Nika raşti vaze!Mesela: Ez rınd- une

1. Ali nêwes-
2. Xezale rınd-
3. Tı çituri-?
4. O raji-?
5. Ez harigın- (Almanki: erkältet)

Axırıye amorê 2.de

Wort	ZAZAKİ	TÜRKÇE	DEUTSCH	ENGLISH	FRANÇAIS
Aa	ap	amca	Onkel	Uncle	oncle
Bb	bıze	keçi	Ziege	she-goat	chèvre
Cc	cıle	yatak	Bett	bed	lit
Çç	çım	göz	Auge	eye	oeil
Dd	dest	el	Hand	hand	main
Ee	deş	on	zehn	ten	dix
Êê	dês	duvar	Wand	wall	mur
Ff	fek	ağız	Mund	mouth	bouche
Gg	ga	öküz	Ochse	ox	boeuf
Hh	her	eşek	Esel	donkey	âne
Iı	bılbıl	bülbül	Nactigal	nightingale	rossignol
İi	isot	biber	Paprika	pepper	poivre
Jj	jıl	filiz	Sproz	sprout	pousse
Kk	ko	dağ	Berg	mountain	montagne
Ll	linge	ayak	Fuß	foot	pied
Mm	manga	inek	Kuh	cow	vache
Nn	non	ekmek	Brot	bread	pain
Oo	ostor	at	Pferd	horse	cheval
Pp	puç	çorap	Strumpf	sock	chaussette
Qq	qatır	katır	Maultier	mule	mulet
Rr	ri	yüz	Gesicht	face	visage
Ss	soe	elma	Apfel	apple	pomme
Şş	şêr	arslan	Löwe	lion	lion
Tt	tire	oklava	Nudelholz	rolling-pin	rouleau
Uu	ustıne	direk	Säule	column	colonne
Üü	lüye	tilki	Fuchs	fox	renard
Vv	verg	kurt	Wolf	wolf	loup
Ww	ware	yayla	Sommerweide	summer pasture	pâture d'été
Xx	xılık	çömlek	Vase	vase	vase
Ûû	hezale	gazel	Gazelle	gazelle	gazelle
Yy	yare	yar	Geliebte	darling	cherie
Zz	zarance	keklik	Rebhuhn	partridge	perdix

DA DA ALÍ

SERDAR

A

DA DA ALİ -1	1. TEW VEYVİKE
FEQİR KEKO -2	2. De VAVO VAVO
GOVEND A PEŞMERGA -3	3. MERXOY VERA
HESEN O -4	4. BILBİL O
FADİKE -5	5. HORA
WFIAT (I awik a sev Qaif) -6	6. DOE Mİ
	7. ÇENÊ ÇENÊ

B

1. TEW VEYVİKE
2. De VAVO VAVO
3. MERXOY VERA
4. BILBIL O
5. HORA
6. DOE Mİ
7. CENĖ CENĖ

DEKSI DE

DIWAYI

QESË PLKALIKAN

ERF U MECAZL

CIBENOKI

ЖЕЛЕТНАЯ

DER SIM'DE

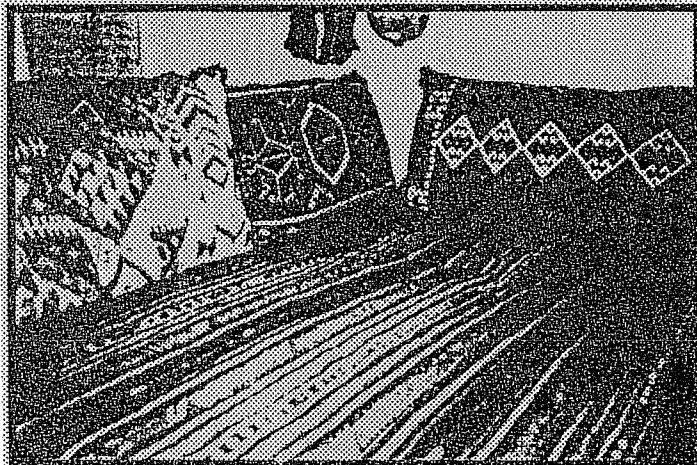
DUALAR

ATASÖZLERİ

MECAZLAR

BİLMECELER

ŞAŞIRTMACALAR

Mustafa Düzgün

Munzir Comerd

Навар Тогнѳсепги

İsteme Adresleri: BERHEM Kotkag. 15, 6 tr. 164 75 Kista

YÜZYILLIK
DERSİM TÜRKÜLERİ
ZAZACA

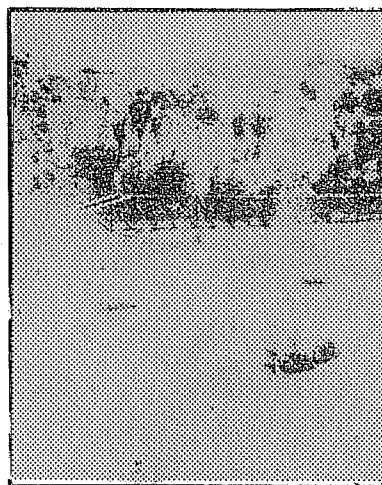

KADRI KARAGÖZ

- 1- XELİL BEG
- 2- PORE
- 3- KOREK
- 4- HAYDERE
- 5- VORE VORA
- 6- SEVDINO

- 1- WUŞENEMI
- 2- GULE
- 3- HEMEDEMİ
- 4- HO VİRA MEKE
- 5- SONO SONO
- 6- CANE CANE

AREYIZ 1 • Lewukê Dersimi

AREYIZ 1

Lewukê Dersimi

Qisime Ayi

1. Çémé mizuri · 2. Qeyde Laze memede momini
3. Haqa mawupi Girana · 4. Qeyde baqi beye dewle

Qisime Bey

1. Nayinê ma kêrdimê nêzîn · 2. Qeydê Qewa
3. Hewayê Gove · 4. Wêlatê ma sêro dîma dewran
Ramit · 5. Sine Kewto intame besinciye

Ware

Zaza Dili ve Kùltürü Dergisi
Periodical for Zaza- language and culture

ERZINGAN

Erzingano, Erzingano
Roz gırano, derd gırano
Ma serre tufang zingeno,
Ma binde hard lerzeno.

Vêsan, têsan u bêkes,
Hard'ra ters, hukmat'ra ters.
Erzingano, Erzingano,
Bindesto, bêbayıro, virano.

Wertê vorede novete cême,
Merdene ma serre çerexina.
Eke binê rijiyayıra
sarê ho dard we.
kemer u kuçra ave,
roştıya tijira ave
şılpxê hukmati vinenie.

Erzingano, Erzingano,
Suka milletê bindeşti,
Suka welatê bindeşti.
Nê dik vengdano,
Nê pepug waneno,
Zimustano!

Hese